

**Міністерство освіти і науки України
Дніпровський державний аграрно-економічний університет
Факультет менеджменту і маркетингу
Кафедра економіки**

**ДОПУСТИТИ ДО ЗАХИСТУ
В ЕКЗАМЕНАЦІЙНІЙ КОМІСІЇ:**

Завідувач кафедри,
д.е.н., проф.

_____ Ігор ВІНІЧЕНКО
« ____ » _____ 2025 р.

КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: **ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ
ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА**

Освітньо-професійна програма «Економіка»
Спеціальність 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

Здобувач

Євген ЄРЕМЕНКО

Науковий керівник,
д.е.н., професор

Ігор ВІНІЧЕНКО

Дніпро – 2025

ДНІПРОВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ АГРАРНО-ЕКОНОМІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет: Менеджменту і маркетингу
Кафедра: Економіки
Освітньо-професійна програма: «Економіка»
Спеціальність: 051 «Економіка»
Ступінь вищої освіти: Магістр

ЗАТВЕРДЖУЮ

Зав. кафедри _____
«_____» _____ 202__ р.

ЗАВДАННЯ

на підготовку кваліфікаційної роботи

Єременко Євгену Олександровичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

1. Тема роботи: Організаційно-економічне забезпечення ефективного розвитку підприємства

Науковий керівник: Вініченко І.І., д.е.н., професор

(прізвище, ім'я, по батькові, науковий ступінь, вчене звання)

затверджені наказом по ДДАЕУ від «07» жовтня 2025 року № 2987

2. Термін подання здобувачем роботи: _____

3. Вихідні дані до роботи: річні звіти підприємства, виробничо-фінансові плани.

4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити)

Вступ

Теоретичні основи ефективного розвитку підприємства

Стан ефективності діяльності підприємства

Впровадження заходів підвищення ефективності діяльності підприємства

Висновки і пропозиції

5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень)

Структура управління ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»; Динаміка структури собівартості реалізованої продукції та послуг за 2022-2024 рр., %; Аналітичне вирівнювання загальних витрат від звичайної діяльності, тис. грн.; Резерви підвищення прибутку підприємства

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв

7. Дата видачі завдання _____

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Термін виконання етапів роботи	Примітка
1	Теоретичні основи ефективного розвитку підприємства	квітень-травень 2025	
2	Стан ефективності діяльності підприємства	червень-липень 2025	
3	Впровадження заходів підвищення ефективності діяльності підприємства	вересень - жовтень 2025	
4	Висновки і пропозиції	листопад 2025	
5	Оформлення кваліфікаційної роботи	листопад – грудень 2025	

Здобувач _____
(підпис)Євген ЄРЕМЕНКО
(прізвище та ініціали)Науковий керівник _____
(підпис)Ігор ВІНІЧЕНКО
(прізвище та ініціали)

РЕФЕРАТ

ТЕМА: «ОРГАНІЗАЦІЙНО-ЕКОНОМІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА»

Кваліфікаційна робота містить: 76 с., 5 рис., 27 табл., 50 літературних джерел.

Об'єктом дослідження є стан господарської діяльності ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» Синельниківського району.

Предметом дослідження є сукупність організаційно-економічних відносин, що виникають у процесі виробництва, зберігання і реалізації сільськогосподарської продукції та впливають на ефективність функціонування підприємств.

Мета кваліфікаційної роботи. Розробка науково-методичних і практичних рекомендацій з виявлення та освоєння організаційних та економічних резервів підвищення ефективності функціонування підприємства.

Методи дослідження. В ході дослідження застосовувалися наступні методи: діалектичний; абстрактно-логічний; монографічний; розрахунково-аналітичний; порівняльний аналіз; економіко-статистичні; розрахунково-конструктивний.

Висвітлено сутність дефініції «ефективність» і «розвиток». Розглянуто фактори, які впливають на результативність діяльності підприємства. Охарактеризовані особливості і види ефективності діяльності, розкрито методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства. Проведено оцінку ефективності діяльності аграрного підприємства та визначено стан виробничого потенціалу і його використання. Обґрунтовані заходи щодо підвищення ефективності діяльності підприємства.

Результати впроваджені в діяльність товариство з обмеженою відповідальністю «ДВК АЛЬЯНС» Синельниківського району Дніпропетровської області.

КЛЮЧОВІ СЛОВА

Підприємство, розвиток, ефективність, фактор, діяльність, стратегічний розвиток

KEYWORDS

Enterprise, development, efficiency, factor, activity, strategic development

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА	9
1.1. Економічної зміст категорій «ефективність» та «розвиток»	9
1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства	15
1.3. Вплив факторів на ефективний розвиток підприємств	21
Висновки до першого розділу	25
РОЗДІЛ 2. СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	27
2.1. Організаційно-економічна характеристика діяльності підприємства	27
2.2. Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу в аграрному підприємстві	34
2.3. Оцінка ефективності діяльності аграрного підприємства	40
Висновки до другого розділу	44
РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА	47
3.1. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок впровадження організаційно-економічних заходів	47
3.2. Стратегічний розвиток матеріально-технічного потенціалу підприємства	57
Висновки до третього розділу	64
ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	66
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	69
ДОДАТКИ	75

ВСТУП

Актуальність теми. Економічною основою для розширеного відтворення підприємств будь-якої галузі є їх ефективне функціонування, що впливає на рівень зайнятості населення та формування у них доходів. У сучасних умовах керівникам все важче отримати конкурентні переваги тільки за рахунок ефективного менеджменту і достатнього рівня інвестицій в матеріальні активи. Враховуючи це, основним завданням підприємств і критерієм оцінки ефективності їх діяльності на ринку є зниження собівартості виробництва продукції у поєднанні обсягами зростаючих продаж. Розвиток економіки на даному етапі породжує нові вимоги до системи управління підприємством, які повинні враховувати зміни в ідеології бізнесу, структурі попиту споживачів і забезпеченні стратегічного розвитку ресурсами. Трансформація економічного розвитку супроводжується трансформацією концептуальних підходів до управління його стабільністю на підприємствах.

Ефективність виробництва, особливо сільськогосподарського, може залежати від цілої сукупності факторів, причому вони можуть бути керованими (спеціалізація, організація використання активів, галузева спрямованість) та некерованими (розташування зональне, природні умови та клімат) або зовнішніми та внутрішніми. Вся ця сукупність факторів може впливати на рівень результативності діяльності. Також, існування ситуації невизначеності і турбулентності економіки викликає необхідність створення алгоритму аналітичного забезпечення управління підприємствами із застосуванням процесного підходу, зокрема, побудова послідовності бізнес-процесів, що сприятиме підвищенню ефективності шляхом: встановлення взаємозв'язків між стратегічними цілями, системою аналітичних показників та тактичних кроків; тощо.

Все зазначене породжує потребу виявлення резервів підвищення ефективності функціонування підприємств та економічно обґрунтувати

заходи їх реалізації та освоєння. Формування продовольчої безпеки суттєво підвищило актуальність досліджуваної проблеми. Тому вдосконалення та впровадження організаційно-економічних дій для підприємств, що враховують природно-кліматичні, внутрішні фактори є край важливим та визначили вибір теми кваліфікаційної роботи.

Мета кваліфікаційної роботи. Розробка науково-методичних і практичних рекомендацій з виявлення та освоєння організаційних та економічних резервів підвищення ефективності функціонування підприємства.

Завдання кваліфікаційної роботи є:

– розкрити сутність і зміст категорій ефективності, систематизувати ключові елементи організаційно-економічного заходів, що впливають на ефективність функціонування підприємства;

– розкрити основні фактори, що впливають на ефективність функціонування підприємства, виділити найбільш значущі з них для вдосконалення рівня розвитку підприємства;

– охарактеризувати стан ефективності господарської діяльності підприємства;

– обґрунтувати напрямки підвищення ефективності господарської діяльності підприємства.

Предметом дослідження є сукупність організаційно-економічних відносин, що виникають у процесі виробництва, зберігання і реалізації сільськогосподарської продукції та впливають на ефективність функціонування сільськогосподарського підприємства.

Суб'єкт дослідження товариство з обмеженою відповідальністю «ДВК АЛЬЯНС» Синельниківського району Дніпропетровської області.

Об'єктом дослідження є стан господарської діяльності ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» Синельниківського району.

Методи дослідження. В ході дослідження застосовувалися наступні методи: діалектичний; абстрактно-логічний; монографічний (при формуванні

огляду економічної літератури для розкриття поглядів вітчизняних і зарубіжних авторів щодо досліджуваної теми); розрахунково-аналітичний (оцінка тенденцій розвитку підприємства); порівняльний аналіз; економіко-статистичні (обробка та аналіз інформаційних матеріалів з об'єкту дослідження); розрахунково-конструктивний (обґрунтуванні рекомендованих варіантів розвитку сільськогосподарського підприємства).

Наукова новизна одержаних результатів в роботі полягає в розвитку теоретичних положень та розробці пропозицій щодо вдосконалення організаційно-економічного заходів підвищення ефективності функціонування підприємств з урахуванням виявлених резервів та їх економічного обґрунтування.

Апробація результатів. Результати досліджень апробовані у фаховій статті в фаховому журналі «Ефективна економіка» (2025, №6), IV Міжнародній науково-практичній інтернет-конференції «Актуальні проблеми економіки, управління та маркетингу в аграрному бізнесі» (м. Дніпро, 02-03 жовтня 2025 року).

Кваліфікаційна робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків і пропозицій, список використаних джерел. Загальний обсяг роботи 76 сторінок, 27 таблиць, 5 рисунків та списку використаних джерел (50 найменувань).

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ЕФЕКТИВНОГО РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВА

1.1. Економічний зміст категорій «ефективність» та «розвиток»

Для стабільного розвитку підприємств аграрної сфери, що забезпечує ефективний розподіл і вжиток всіх ресурсів (матеріальних, фінансових, людських, землі, інформації, технологій) і сприяє становленню стійкого його становища на ринку в конкурентному середовищі, нагально необхідний перехід від реактивної форми керівництва (прийняття управлінських рішень як реакції на поточні проблеми) до управління на основі аналізу і прогнозів. Для того, щоб цей процес був ефективним, його потрібно здійснювати не безсистемно, а з дотриманням обраної послідовності, що сприятиме підвищенню результативності всієї діяльності. Не завжди, прагнення до підвищення ефективності підприємства, відображає стратегічне майбутнє виробництва, вважається що правильніше збільшувати темпи зростання. Щоб домогтися економічної ефективності виробництва, необхідно, щоб підприємство виділяло достатню кількість ресурсів для організації управлінських і виробничих змін.

Економічна наука за всіх часів розглядала можливість розробки організаційних та економічних заходів, спрямованих на підвищення ефективності товарного виробництва. Визначимо, під різними кутами, сутність ефективності як економічної категорії в аграрній сфері. Вона має складність при розкритті, так як включає: багатогранну систему розвитку аграрного виробництва, його органічний зв'язок з інтенсифікацією, природним середовищем, соціальними умовами співробітників, сукупністю елементів і відносин, що становлять економічний механізм, державне регулювання, показники оцінки діяльності підприємств. Виходячи з цього,

ефективність є збірним критерієм, який розкриває результативність виробничих відносин, використання факторів та ресурсів виробництва.

Деталізуємо в наукових поглядах дослідників дану категорію. Відзначимо, що її розкривають через виробничі відносини, формою прояву яких виступають інтереси учасників, особливо економічні, окреслені цілі та завдання діяльності [14]. Інший підхід до сутності терміну проходить через площину отриманого «ефекту», похідною від цього слова є «ефективність», тобто те, що дає певний ефект, дієвий [11]. Також розкриття цієї категорії пов'язують з плідністю, продуктивністю, віддачою, коефіцієнтом корисної дії; дієвістю. Так, наприклад, при використанні машин, обладнання застосовують поняття коефіцієнт корисної дії, що характеризує ефективність двигуна щодо перетворення енергії. Стосовно ефективності діяльності ставлять підприємства за першооснову ефективну систему техніко-економічного обґрунтуванням, що дозволяє поліпшити переміщення матеріальних потоків, зменшити грошові витрати різних факторів. Дана система дасть змогу підприємству підвищити прибуток, а також брати на себе оперативні управлінські рішення за всіма параметрами фінансової виробничо-економічної та інвестиційної діяльності.

Синтез підходів до розкриття змісту поняття «ефективність» можна розкрити в трьох напрямках: по-перше, співвідношення отриманого за певний період результату до ресурсів або їх витрат (результативність, дієвість, продуктивність); по-друге, стан збалансованості (оптимальності); по-третє, рівень досягнення мети, прагнення до неї [26].

Визначення цієї категорії пов'язано з такими поняттями як «мета діяльності» і «критерій», які відрізняються хоча водночас і взаємопов'язані. Ціль є первинною і узагальнюючою відносно критерія його ефективності і водночас є складовою його компонентом. Ефектом (результатом) виробництва є досягнення цілі. На бажаний з точки зору досягнення мети напрямок діяльності або стан вказує критерій ефективності. Аналізуємі категорії розкривають якісний опис виробництва, відзначаючи, що

«критерій» має більш конкретний характер. Його визначення щодо ефективності спричинено етичними основами: а саме встановлення, що погано, а що краще. Кількісно критерій ефективності розкривається в показниках. На різних етапах розвитку економіки цілі і критерії можуть відрізнятись. Оскільки цілі встановлюються відповідно до економічних інтересів, то існують відмінності цілей і критеріїв ефективності виробництва в масштабі економіки країни і на рівні підприємств, так як для останніх і суспільства в цілому зиск різні. В сільському господарстві (які і в будь якій іншій галузі) ефективність залежить не тільки від процесів, що відбуваються в кожному осередку, а й від економічної політики держави.

Для підприємства критерієм ефективності щодо застосування окремих активів є максимізація виробничого результату при мінімумі витрат цих активів, є й інший підхід – коли прибуток максимальний вимагає від підприємства значних витрат. Метою і критерієм ефективності для економіки країни в цілому є створення створених благ в максимальних розмірах при оптимальних їх співвідношеннях до виробничих активів. Стосовно рівня підприємства то критерієм ефективності може виступати максимізація прибутку але з урахуванням відповідного рівня ресурсу (наприклад, в розрахунку на одиницю ріллі) при мінімізації витрат, даний підхід можна використати при аналізі ефективності продукції, окремих її видів [5].

В дослідженнях ряду акторів можна простежити ідентифікацію ефективності виробництва з економічним розвитком. Рушійною силою економічного розвитку розглядається прогрес в технологіях та науці, що трансформує якість виробництва, впливає на постійне зростання виробітку та на всі інші аспекти діяльності підприємства. Економічний розвиток є процесом пошуку найкоротшого шляху до чітко визначеної мети, а також в той же час пошук та коригування його цілей [6]. Однак, у процесі розвитку, який може бути не лише прогресивним, ефективність (наприклад, праці, виробництва) не тільки збільшується, але й може знижуватися. Більшість економістів визначають розвиток з концепцією економічного зростання, при

аналізі останнього можна стверджувати, що воно виступає лише одним з критеріїв розвитку. В певний проміжок часу, наявні ресурси, обмежуються економічним зростанням, а їх зміни в бік зростання відбувається в процесі якісної перебудови економіки (тобто її розвитку), а також за рахунок інноваційної перебудови галузі. Нелінійність спостерігаємо при взаємозв'язку між наявними ресурсами та економічним зростанням. Деякі автори ототожнюють розвиток економіки з прогресом або ускладненням систем, інші з еволюцією чи революцією, тобто розвиток може простежуватися як через лінію прогресу, так і через регресію, і висловлювати себе в еволюційній чи революційній формі.

Для розвитку важливо встановити мету, яка формується предметом управління, оскільки усвідомлення мети вимагає відображення на рівні всієї системи, а економіка, будучи неживою системою, не володіє нею. Економічний розвиток супроводжується і створюється підприємством, його діяльністю та коливаннями, що супроводжується різкими змінами в галузях виробництва, спеціалізації (рослинництво, тваринництво), його мотивації, а також методами координації інтересів. Часто непередбачуваний і неконтрольований розвиток характерний для підприємств аграрного сектору, що певною мірою пов'язане з територіальною дисперсією виробництва, біологічною природою частини виробничого капіталу, залежністю результатів праці в даному секторі від природного елемента та сезонність. Також він не повинен бути замінений розвитком його джерела - протиріччя системи або умовою - процес адаптації до зовнішнього (оточуючого) середовища. Можливості згладжування та вирішення суперечностей здійснюються такими способами: мінливість, спадковість (відтворення) та відбір, що відбулися в процесі конкуренції.

Отже, висвітлюючи сутність категорій ефективності і розвитку використаємо системно-функціональний підхід, що базується на вивченні функціональних залежностей між елементами та підсистемами, що є інтегрованим результатом функціонування утворюють цю систему

компонентів. Основою його застосування є врахування ряду принципів, які дозволяють розглядати ці поняття на підприємстві як в організаційно-економічній системі. До таких принципів належить інтеграція (використання ресурсів на всіх стадіях господарської діяльності); формалізації (здійснюється на основі системного аналізу ефективності підприємства та його розвитку), його мета – отримання кількісних характеристик елементів системи, що призводить до одноманітності понять, оцінки, характеристики; цілісності (існує набір елементів, які формують підсистеми і систему в цілому, які здійснюються в напрямку генерування повної інформації); моделювання (вивчає властивості притаманні підприємству, за допомогою яких вибирається найкраща або найуспішніша модель діяльності) та цілеспрямованості (кожне підприємство має певну мету, як правило економічну, її стан або посилення деякого процесу, наприклад, щорічного економічного розвитку).

Ефективність можна розглядати за видами, які розподіляються за ознаками: технічна і управлінська; статична і динамічна; економічна, екологічна, соціальна та технологічна тощо.

Фактори, що визначають економічний розвиток, залежно від природи зростання (кількісного або якісного), можуть бути представлені у двох розширених групах. Перший, містить чинники, які призводять до економічного зростання на основі збільшення обсягу інвестицій, залишаючи сталим певний сформований рівень технологій, розширюючи масштаби функціонування та залучаючи додаткові активи, в тому числі робочі ресурси. Друга група – забезпечує підвищення ефективності за рахунок найкращої організації, економічний розвиток шляхом прискорення наукових досягнень, розвиток економічного механізму, що призводить до певного споживання ресурсів та збільшення натуральних результативних показників.

Ознаками розподілу факторів може бути :

- попиту (рівень загальних витрат)

- пропозицій (природні ресурси, трудовий ресурс, основний капітал, технології),
- фактори розподілу (ефективність використання ресурсів).

Досягти ефективну діяльність, збільшити прибуток підприємство може кількома способами. Загальновідомим є спосіб пов'язаний зі скороченням витрат, що забезпечує оптимізацію виробництва, несприятливим наслідком його впровадження може бути скорочення персоналу (що може бути також завдяки впровадженню нових технологій і устаткування, модернізованого обладнання).

Не менш відомим є зміна організаційної структури, системи управління, яка здатна повністю трансформувати принципи комунікації всередині підприємства і з зовнішніми суб'єктами. Третій спосіб пов'язаний з посиленням ролі маркетингу, завдання за даного напрямку є досягнення максимального обсягу і збуту товару, що розширює нові можливості виробництва. Наступний спосіб пов'язаний з оновленням всього виробництва, а також процесів спрямованих на ріст продуктивності праці, знизити обсяги відходів тощо.

На підприємстві вся система управління повинна бути побудована так, щоб співробітники на будь-якому рівні виступали б самі з ініціативою, яка призведе до підвищення економічної ефективності. Такі комплексні заходи, направлені на зростання ефективності, торкаються всі сфери діяльності, такий системний підхід проявляється через синергетичний ефект. Завданням персоналу є максимальна наближення подібних трансформацій, вони можуть наводити економічні аргументації для підвищення кінцевих результатів, що вплину на оплату їх дій. Для того щоб посилити результативні показники і ініціювати персонал до пошуку нових ідей покращення економічних процесів, потрібно зробити систему його оповіщення про можливості нововведень і перетворень, демонструвати позитивні моменти від впровадження змін. Труднощі можуть виникнути через недостатнє фінансування, відсутність інвестиційного джерела або недолік системи

стратегічного планування та аналітики в організації за попередні роки здійснення робіт.

Отже, вирішальні місце серед усіх факторів підвищення ефективності, а також зростання, процесів розвитку, розширення окремих видів виробництв, економіки підприємства в цілому, посилення людського потенціалу є проведення масштабних і системних робіт з удосконалення всіх сфер і використання всіх можливостей ресурсної бази. Досягти цього можливо як власним трудовим потенціалом так і виключи залучення сторонніх фахівців, які допоможуть заощадити час на впровадження змін. Сприяння просування продукції і розширення частки підприємства на ринку дозволить підвищити ефективність виробництва за рахунок проведення комплексу заходів щодо виробленої продукції, таких як: поліпшення показників якості, впровадження нових технологій і скорочення витрат.

Для будь-якого підприємства, проблема підвищення фінансових результатів одна з важливих, так як саме в ньому полягає підсумок діяльності, виражений в грошовому еквіваленті.

1.2. Методичні підходи до оцінки ефективності діяльності підприємства

В аграрному секторі необхідність постійного підвищення досягнутого результату представлена безперервним збільшенням ринкових потреб сировини, об'єктивними обмеженнями у представлених ресурсах, нерівномірною вартісною динамікою та багатьма іншими обставинами. Успіх від рішення завдань, які стоять перед кожним осередком, може бути досягнутий тільки в результаті приросту ефективності його функціонування. Вибір показників при цьому повинен бути аргументований особливостями конкретних суб'єктів в аграрному секторі.

Основною ознакою ефективності є факт, що висвітлює її як в натуральному, так і у вартісному вираженні в розрахунку на відповідні обсяги витрат.

Стосовно визначення поняття «ефективний розвиток», який має різні трактування, так і оцінка ефективності має різні підходи до групування показників (у відповідні системи), що дозволяють оперативно, достовірно і повноцінно провести аналіз даного процесу на підприємстві.

Застосовують різноманітні методики для оцінки ефективності функціонування підприємств (з урахуванням міжнародного досвіду).

1. Концепція EVA (економічна додана вартість – з англ. Economic Value Added) часто використовується як більш об'єктивний інструмент вимірювання ефективності діяльності на відміну від чистого прибутку у зв'язку з тим, що ця концепція EVA оцінює не тільки кінцевий результат, але і те, якою ціною він був отриманий, тобто який використовувався обсяг капіталу і за якою ціною.

2. Ключові показники ефективності це оціночний критерій досягнення мети, який застосовується з метою визначення ефективності діяльності, що піддається кількісному вимірюванню і є значущим в довгостроковій і середньостроковій перспективі.

3. Вартісний підхід оцінки VBM (Value Based Management), або система VBM, що надає можливість здійснювати вимір поточних і перспективних показників розвитку підприємств. Використовуються такі показники як чистий прибуток, капітал, довгострокові зобов'язання тощо.

4. Маржинальний (граничний) дохід - це дохід, отриманий від реалізації після вирахування змінних витрат, тобто це внесок на покриття постійних витрат плюс прибуток. У точці беззбитковості, маржинальний дохід (коли прибуток дорівнює нулю) дорівнює постійним витратам.

Методичні підходи до економічної оцінки ефективності підприємства включають:

1. в діяльності оцінити показники ефективності всієї роботи, за всіма напрямками;

2. оцінку показників комерційної ефективності осередку, що формується за підсумками року;

3. економічна оцінка стратегічних показників ефективності економічної системи (наприклад, індекс інвестицій в основний капітал, а також питомі показники інвестиційної діяльності: розмір прямих інвестицій у розрахунку на гектар відповідних земель, одного працівника тощо).

Якщо необхідно оцінити основні поточні процеси на підприємстві то використовують такі показники:

- зменшення необхідності в технічних засобах за рахунок організації їх позмінної роботи та збільшення строків експлуатації, що досягається своєчасним дотриманням графіку технічного обслуговування, різних видів ремонтів тощо;

- тривалість виконання робіт в полі, таких як: посів, оранка, внесення засобів захисту, збирання врожаю тощо. Чим коротший термін виконання (оптимальний агротехнічний період), тим, за інших рівних умов, вища врожайність культур, відповідно, нижча собівартість продукції;

- економія енергетичних ресурсів у розрахунку на одиницю виконуваних робіт або голову обслуговуючих тварин;

- скорочення ручної праці за рахунок зростання цифровізації та роботизації процесів;

- зростання ефективності землекористування за рахунок ефекту масштабу, тобто розширення поголів'я тварин або площ, які використовуються.

Показники ефективності економічної, які засвідчують підсумки роботи підприємств аграрного сектору (як правило річні) є: виробіток окремих категорій працівників і в сукупності їх всіх, темпи зростання праці в продуктивності її використання та оплати; на гектар відповідних видів площ валова продукція та вихід виручки (або на 1 голову худоби, одиницю

вартості всіх використаних ресурсних можливостей, виробничого капіталу; рентабельність товарної продукції); на гектар відповідної площі розмір прибутку або на 1 голову худоби, одиницю вартості обігових коштів; розміри зобов'язань щодо різних часових періодів на одиницю суми виручки, темпи їх зростання або зниження; товарність та ряд інших показників.

Базою для обґрунтування показників досліджуваних процесів в роботі фірм можуть бути результати, оцінені в ретроспективі (3-5 років) та їх планові значення на майбутній період за нижчезазначеними ознаками:

- зміни щодо капіталовкладень їх джерел створення;
- динаміка виробництва і темпи змін впродовж року продукції (з використанням різних одиниць їх виміру), поголів'я тварин, посівних площ;
- зміна оплати праці, прибутковості (збитковості) виробництва, продуктивності тощо;
- зміна основних активів в аспекті вибуття, переміщення за всіма їх видами, відтворення цих ресурсів та обігових коштів, встановлений рівень забезпеченості цим активом,
- чисельність і структура працівників, їх вік, стаж роботи, плинність кадрів;
- зміна калькуляції витрат щодо продукції, яка підлягає збуту і цін на основні її види;
- орендовані і передані в оренду активів і ряд інших показників тощо.

За цими показниками досліджуваних категорій та результатами господарської роботи власники, інвестори та кредитори фірм можуть оцінити їх фінансову стійкість, майбутні обсяги виробництва продукції для збуту, конкурентоздатність на майбутні роки, можливості для розширеного відтворення сировини та продукції.

Основним елементом і джерелом розвитку підприємства вважають деякі дослідники прибуток [31]. Разом з тим, саму спробу визначення розвитку у виробництві через поняття прибутку, навряд чи можна вважати вдалою. Причин тут кілька, позначимо головні з них.

По-перше, незважаючи на те, що кінцевою метою виробництва є прибуток, конкретний процес управління завжди багатоцільовий. Крім нього, необхідно дбати про розширення виробництва, поліпшення для праці умов, збутові ринки, оновлення технологічне, тощо. Хоча кожна з цих цілей, в кінцевому підсумку, спрямована на отримання бажаного показника, ототожнювати їх не можна. Якщо ж визначитися, що різноманітні цілі виробництва, то відповідно різноманітні й пов'язані з ним стратегії розвитку. Зокрема, орієнтуючись на сформульовані цілі, можна вести мову про просування на нові ринки збуту, вищу технологічну конкурентоздатність і інші.

По-друге, ототожнення в управлінні виробництвом розвиток з можливими прибутками означало б штучне обмеження сфери дії цього поняття, необґрунтоване спрощення його змісту, оскільки в процесі розвитку можливі втрати (недоотримання доходу), збитки. При цьому природний спад у виробництві при тривалому зберіганні або частина технологічних втрат (відходи), скоріш за все, не мають відношення до зазначених процесів. У цьому сенсі абсолютно необхідним є згадка про «випадкові події» як причини втрат, а також про перевищення їх деякого прогнозного (планового) рівня.

Разом з тим, додаткові витрати можуть бути як наслідком деяких випадкових небажаних подій, так і засобом зниження ризику. Наприклад, якщо розглядати витрати на проведення профілактичних ветеринарних заходів і витрати на лікування хворої худоби, то йдеться про додаткові витрати на лікування в разі захворювання тварин, так і про можливість зробити неефективні витрати на профілактику, особливо за умови, що загроза захворювання худоби мінімальна.

Разом з тим на практиці в системі показників вивчаємих дефініцій найчастіше виступає рентабельність, який показує ступінь прибутковості. Розрахунок цього показника може здійснюватися в різних варіантах, зіставляючи отриманий фінансовий результат з витратами виробництва

(рівень рентабельності), капіталу (норма прибутку) чи отриманої виручки (рентабельність продажів).

У ряді країн при оцінці ефективності фірм в аграрній галузі враховують економічний, науковий, технологічний, соціальний та екологічний ефект. Зазначимо основні з них.

Економічний ефект в основному проявляється в поліпшенні споживання і якості продукції та визначається досліджувана категорія порівнюючи споживання праці і результати праці, що відображає використання різноманітних ресурсів у різних стадіях відтворення.

Соціальні ефекти відносяться до загальних ефектів, отриманих в результаті взаємозв'язку витрат і загальних матеріальних умов [6]. Оцінка соціального ефекту - це виявлення, вимірювання, аналіз, синтез факторів, які взаємодіють один з одним і впливають один на одного з точки зору проекту і виробництва в аграрній галузі, мікросоціального економічного середовища тощо. Даний ефект при його оцінці характеризується: об'єктивністю, довготерміновістю, а також різноманітність галузевих характеристик і він є багатоцільовим. Під час визначення зазначеного ефекту звертається увага на поєднання кількісної та якісної його оцінки, при цьому кількісна оцінка не має вирішального значення.

Екологічний ефект досягається за рахунок впровадження стандартизації що продукції сільськогосподарської для запобігання шкоди і забруднення природного середовища, для стабілізації фізіологічних і життєвих характеристик організмів, для забезпечення біо- та екологічної безпеки, для підтримки екологічного балансу і для досягнення стійкого використання ресурсів і сталого розвитку. Оцінка впливу екологічного відіграє важливу роль у підтримці екологічного балансу. Основними показниками оцінки цього впливу є: зміна родючості ґрунту, запобігання шкідливих викидів, комплексне використання навколишнього середовища, використання водних ресурсів, контроль забруднення води і ґрунту, тощо.

Деякі вчені, посилаючись на досвід сталого економічного розвитку окремих країн, вважають, що він повинен ґрунтуватися на економічному плануванні та програмуванні, продуманій державній політиці та використанні системи галузевих пріоритетів [16]. Виділяють такі фактори: історична, непрямий характер втручання держави, зміна форм втручання на діяльність підприємств галузі.

1.3. Вплив факторів на ефективний та стабільний розвиток підприємств

Управління стабільним ефективним розвитком підприємств аграрного сектору передбачає використання різноманітних інструментів, засобів та методів його досягнення. Дійсно, для вивчених суб'єктів метою фінансового регулювання є забезпечення стабільності та стійкості їх функціонування як системи. Причому цей вплив пов'язаний і опосередковується фінансовими потоками, через механізм надання, акумуляції та вилучення фінансових ресурсів і спрямований на трансформацію якісних і кількісних параметрів фінансових процесів. Зараз підприємства переважно самостійно вирішують проблеми забезпечення цими ресурсами.

У процесі управління ефективним та стабільним розвитком підприємств доцільно враховувати низку специфічних факторів, зумовлених галузевими особливостями аграрного сектору. Зокрема, до таких факторів належать:

- особливості в оподаткуванні агробізнесу та рівень навантаження податків, які мають на чистий фінансовий результат безпосередній вплив;
- сезонність діяльності, що обумовлює нерівномірність надходжень та витрат упродовж циклу операційного;
- специфіка сільськогосподарської продукції під час виробництва, зокрема її поділ за видами (рослинництво, тваринництво) і тривалість виробничого циклу;

- структура доходів, яка залежить від домінування того чи іншого напрямку діяльності (рослинництво або тваринництво), що впливає на стійкість підприємства;
- рівень державної підтримки, що відіграє ключову роль у стабілізації фінансового стану;
- співвідношення власного та позикового капіталу в структурі джерел фінансування необоротних активів і обігових засобів, що визначає рівень фінансової незалежності та ризиків підприємства;
- продуктивність основної продукції галузі (культур) і продуктивність праці, як критично важливі показники ефективності функціонування;
- позикові кошти, залучення в певних обсягах та джерел, зокрема, що підприємству забезпечують фінансову гнучкість;
- звуження ринків збуту продукції в умовах воєнного стану, що ускладнює реалізацію продукції та знижує прибутковість діяльності.

Підсумком всіх основні елементів, фактори і взаємозв'язки соціального і економічного розвитку є схема, представлена на рис. 1.1.

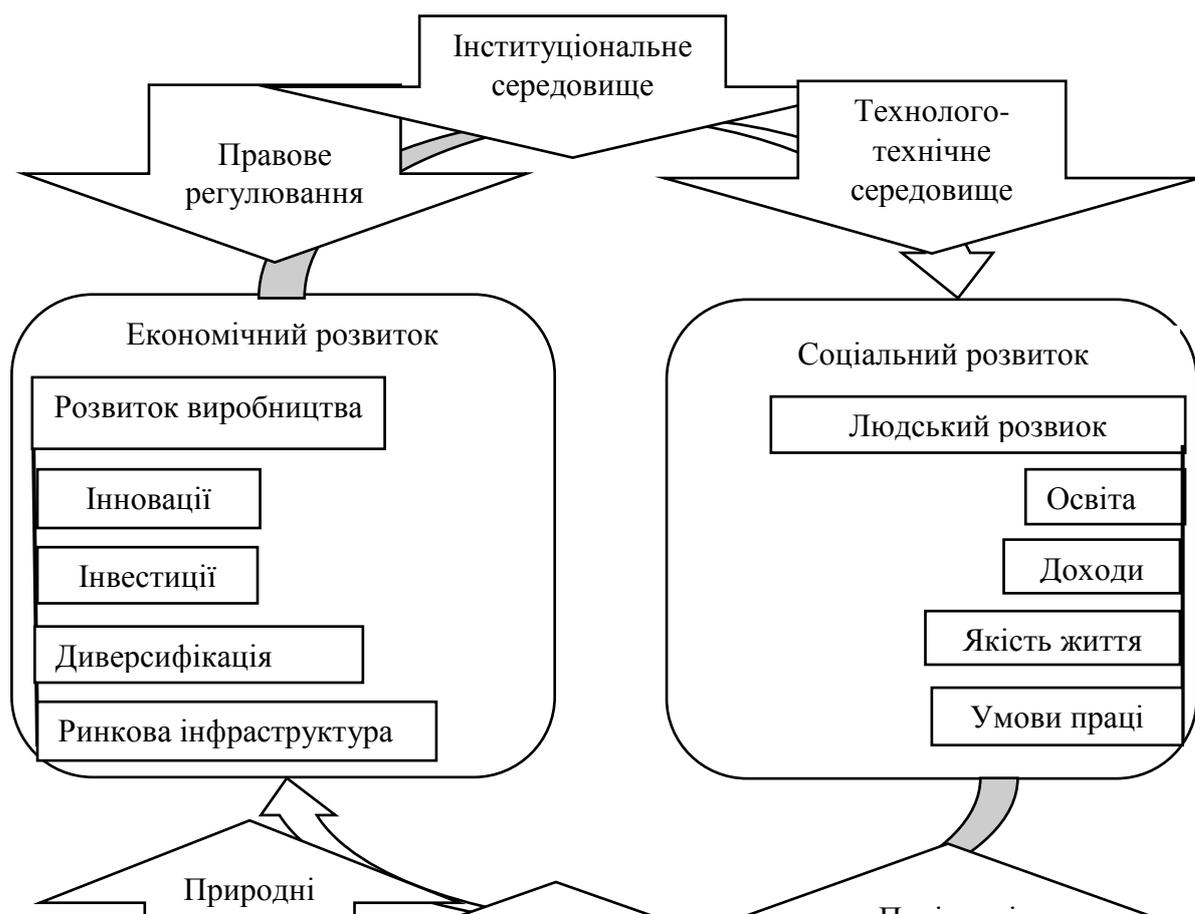

Рис. 1.1 Основні елементи, фактори і взаємозв'язки соціального і економічного розвитку

При управлінні стабільністю розвитку підприємств використовуються різноманітні технології, вибір яких пов'язаний з дією різноспрямованих факторів, які на нього кількісно та якісно впливають, а також сили зворотного зв'язку, з якою може діяти підприємство на зовнішнє середовище. Так, до першої групи включають майновий та фінансовий стан, доступ до джерел фінансування, інвестицій, стан виробництва. До другої групи факторів – зовнішніх, відносять стан ринкової кон'юнктури, конкуренції в галузі, економічна політика, соціально-економічна стабільність, монетарна політика тощо. Доцільність таких дій обумовлена необхідністю моніторингу змін в зовнішньому середовищі та прийняття відповідних управлінських рішень щодо посилення чи послаблення їх впливу на стабільність аграрного підприємства.

Врахуємо, що будь-який фактор економічний не стаціонарний, тобто це процес, який може бути формалізований функцією, яка вимірюється часом, так і факт, що будь-яке економічне явище в термінах ресурсного, структурного та бізнес-орієнтованого підходів визначається набором факторів, кількість яких дуже часто невизначена (або безкінечна). Якою б складною не була функціональна залежність факторів, які описують будь-яке економічне явище (стабільність) вона в кінцевому підсумку може бути завжди змодельована складною функцією часового чинника. Рівень складності підсумкової залежності визначається рівнем складності взаємозв'язків досліджуемого явища, а також складністю самих факторів, що

визначаються. Таким чином, будь яке економічне явище динамічне, тобто розвивається з часом, яке в кінцевому рахунку і є на сьогоднішній день найбільш універсальним, агрегованим фактором економічної дійсності.

Оскільки, всі економічні фактори динамічні і їх взаємозв'язки також зазнають змін, то більшість ефективних управлінських рішень щодо вирішення економічних проблем в певний момент часу можуть мати негативний ефект (неефективне управлінське рішення) в інший період часу, особливо в періоди нестабільності, які пов'язані з соціально-економічними трансформаціями. Тобто моделі складу і структури факторів впливу на стабільність діяльності підприємств релевантні середовищу на дуже короткому проміжку часу. При цьому, час витрачений на виявлення важливих факторів і встановлення їх функціональних взаємозв'язків, а потім і на пошук оптимального управлінського рішення щодо стабільності аграрного підприємства, може бути дуже довготривалим. Отже, виявлення домінуючих факторів впливу на стабільність підприємства в аграрному секторі при прийнятті управлінських рішень, які забезпечують статичну рівновагу в ньому, можливе забезпечити позитивний результат в короткостроковій перспективі, тоді як в стратегічних орієнтирах цього досягти малоімовірно.

Враховуючи зазначену тенденцію для підприємства особливу увагу, для формування стабільності в його діяльності, слід приділити стратегічному управлінню за наступним напрямками: створення передумов динамічного розвитку стратегії підприємства на основі системної взаємодії та постійного коригування її функціональних підсистем; забезпечення цілісного стратегічного управління майном суб'єкта за рахунок селективного відбору і збалансування факторів, що визначають його стратегічний розвиток; сприяння ефективному функціонуванню вертикальної комунікації; забезпечення високого рівня стратегічної відповідальності на основі тісної узгодженості між особистими та цілями суб'єкта; створення можливості постійного коригування стратегії відповідно до зміни конкурентного стану на

основі зустрічного зворотного зв'язку з усіх рівнів реалізації стратегії; забезпечення економічності; інтегрування традиційних і новітніх методологічних підходів і методик на основі накопиченого досвіду управління підприємством; створення умов для постійного нарощування інтелектуального, тощо.

Зміни технологій враховують одні процеси, регулюють і адаптують інші, спричиняють виникнення нових. Відбувається зміна (трансформація) середовища під впливом взаємодії в мережі учасників різного рівня, з одного боку, тих хто формує економічне середовище, а з іншого – тих, хто знаходиться під впливом цього середовища, проявляючи властивості інтегрованості.

Висновки до першого розділу

Ефективність і її економічний зміст проявляється через співвідношення отриманих результатів (ефектів) з витратами на їх отримання, причому галузева специфіка аграрної сфери формує його як комерційно-орієнтовані результати (врожайність, товарна продукція, продуктивність тварин, фінансовий результат), так і соціально-орієнтовані (забезпеченість об'єктами виробничої та соціальної інфраструктури, вікова та кваліфікаційна структура персоналу, задоволеність колективу, рівень продовольчої безпеки).

Економічний ефект, а також темпи зростання фінансових показників повинні бути вище конкурентів, тоді можна говорити про те, що підприємство ефективно. Для того щоб проводити роботи, націлені на стратегічний розвиток, є різні підходи, що мотивують на пошук нових рішень, а також збільшують конкурентоспроможність виробництва. Велике значення має те, щоб кожний структурний підрозділ підприємства був зайнятий пошуком поліпшення і підвищення своєї економічної та фінансової ефективності, якщо недостатньо працює один з них, то в цілому осередок не зможе збільшити свої показники. Управління стабільним розвитком підприємства є складним багаторівневим процесом, який включає в себе

оцінку факторів, які впливають на його економічний стан, рівень їх впливу, можливість зворотного зв'язку. При цьому слід враховувати, що економічна динаміка в умовах трансформаційних процесів повинна враховувати основні принципи динамічної складності: наявності фактору часу, управлінського впливу.

Економічний стабільний розвиток підприємства потребує відповідного комплексного підходу до визначення чинників, які її зумовлюють та плану їх формування: оцінювання економічної стабільності, вибір та реалізація стратегії, систематичне оцінювання результатів.

Для цього повинні здійснюватися економічні, організаційні, технологічні та маркетингові заходи. Важливим в умовах динамічного середовища є моделювання результатів впровадження стратегічних дій з метою досягнення стабільності та оперативного регулювання відповідно до тенденцій середовища.

РОЗДІЛ 2. СТАН ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

2.1. Організаційно–економічна характеристика діяльності підприємства

ТОВ «ДВК АЛЪЯНС» Синельниківського району Дніпропетровської області є одним з аграрних осередків, яке в своїй діяльності зосереджує увагу на виробництві різних видів продукції рослинництва і тваринництва, які є основним джерелом надходження прибутку. Воно займається вирощуванням основних сільськогосподарських культур на аграрному ринку – зернових, олійних, так і вирощуванням фруктів, горіхів, різних плодових культур (багаторічних культур), в тваринництві вирощують продукцію птахівництва. Такого використовують майно осередку для отримання доходів, наприклад, перевезення вантажним транспортом, оренда автомобілів тощо. Такий підхід до ведення господарських процесів дає можливість чітко, методично і професійно вести роботу: в необхідний термін мобілізувати техніку, обладнання, природні та інші ресурси для виконання усіх сільськогосподарських, комерційних операцій. Аграрне підприємство має великий потенціал кадрів, власна база механізації дозволяє перетворювати інвестиційні проекти в реальну діяльність. В сучасних конкурентних умовах товариство не лише утримує свої ринкові позиції, але й активно розвивається, ставлячи собі нові, дедалі складніші завдання.

ТОВ «ДВК АЛЪЯНС» розташоване в с. Василівка-на-Дніпрі і створене в 2019 р. Воно зручно розташоване до об'єктів інфраструктури та ринків збуту. Так, поруч з ним є елеватор, станція залізнична, відстань до райцентру 35 км, до обласного центру – 65 км.

Структура управління підприємством представлена на рис. 2.1.

Рис. 2.1 Структура управління ТОВ «ДВК АЛІАНС»

Кожний головний спеціаліст очолює відповідний підрозділ і несе відповідальність за організацію його роботи. Так, бухгалтерський відділ здійснює облік відповідно дотримуючись законодавства (формування облікової політики, звітність, ведення самого обліку) за це несе відповідальність головний бухгалтер. Керівник підприємство здійснює відповідальність за саму організацію обліку. За результатами роботи цього підрозділу у керівника є можливість отримувати оперативну інформацію щодо фінансових результатів роботи товариства.

Розглянемо детальніше основні види аграрної продукції, що забезпечує надходження виручки і визначає підприємство як аграрне. Водночас формується і спеціалізація господарства. Динаміку надходжень грошових активів від реалізації сільськогосподарської продукції розглянемо в табл. 2.1. За даними табл. 2.1 простежується зростання виручки від надання робіт і послуг в товаристві. Стосовно сільськогосподарської продукції бачимо зростання виручки на 48,9% за трирічний період. В динаміці зростання максимальне було за цей період при реалізації іншої продукції тваринництва

(продукція птахівництва) – 76,4% та іншої продукції рослинництва – 70,4% (продукція садівництва), дана продукція реалізувалася в більших обсягах, що пов'язано з нарощуванням виробництва і за високою ціною на продукцію птахівництва та фрукти на регіональному (обласному) ринку.

Таблиця 2.1

Структура реалізованої продукції в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Продукція	2022		2023		2024		В середньому за 3 роки		2024 у % до 2022
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Зернові всього	41652	56,1	50156	50,6	60159	54,5	50656	53,5	144,4
Олійні всього	27154	36,6	38819	39,2	41047	37,2	35673	37,7	151,2
Інша продукція рослинництва	4108	5,5	8166	8,2	7001	6,3	6425	6,8	170,4
Всього по рослинництву	72914	98,3	97141	98,0	108207	98,0	92754	98,0	148,4
Інша продукція тваринництва	1275	1,7	2011	2,0	2249	2,0	1845	2,0	176,4
Всього по тваринництву	1275	1,7	2011	2,0	2249	2,0	1845	2,0	176,4
Всього товарної продукції	74189	100	99152	100	110456	100	94599	100	148,9
Роботи та послуги	11700		26917		58708		в 5 разів		
Всього	85889		126069		169164		197,0		

Реалізація основних сільськогосподарських культур, які визначають спеціалізацію товариства, мала майже однакові тенденції до зростання. Відмітим, що надходження від зернових культур зросло на 44,4%, а від олійних – 51,2%, що пов'язано зі зростання ринкових цін на них. Структура товарної продукції в середньому за три роки суттєво не відрізняється від щорічної в товаристві.

Враховуючи дані табл. 2.1 та проведені розрахунки (використавши для цього формулу коефіцієнта зосередження товарного виробництва) виробничого напрямку визначено, що за 2022-2024 рр. він був – зерно-олійний, а товариство має середній рівень спеціалізації.

Виділяючи ресурсну базу основного виду діяльності – сільськогосподарського, проаналізуємо кожний фактор окремо. Земельний капітал є базою для вирощування всієї продукції аграрної галузі. Розрахунок забезпеченості цим ресурсом товариства відображено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2

Склад і структура земельних угідь ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022		2023		2024		2024 у % до 2022
	га	%	га	%	га	%	
Земельна площа – всього	2621	-	2621	-	2621	-	100,0
в т.ч.: с.-г. угіддя	2616	100	2616	100	2616	100	100,0
з них: рілля	2601	99,3	2595	99,1	2595	99,1	99,7
багаторічні насадження	15	0,7	21	0,9	21	0,9	140,0
Інші земельні угіддя	5	-	5	-	5	-	100,0
Коефіцієнт освоєння	0,99		0,99		0,99		100,0
Коефіцієнт розораності	0,99		0,99		0,99		100,0
Середньорічна кількість робітників – всього, осіб	23		30		30		130,4
Припадає на 1 працівника:							
- с.-г. угідь	113,7		87,2		87,2		76,7
- ріллі	113,1		86,5		86,5		76,5

За даними розрахунками можна простежити відсутність змін в загальній земельній площі і сільськогосподарських угіддях, а от площа ріллі зменшилася на 0,3%, площа багаторічних культур зросла на 40%. Інтенсивність використання сільгоспземель весь період залишалася сталою, на рівні 0,99 (коефіцієнти розорення і освоєння).

Забезпеченість сільськогосподарськими угіддями і ріллею знизилася на 33,3% та 33,5% відповідно, цьому причиною стало зростання чисельності працівників до 30 осіб (на 30,4%).

Наступним фактором, що аналізується на виробництва є капітал виробничий, який сформований в товаристві основним і оборотним. Тенденцію змін ефективності його використання розглянемо в табл. 2.3.

Таблиця 2.3

Ефективність використання виробничих засобів в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	85889	126069	169164	197,0
Чисельність працівників, осіб	23	30	30	130,4
Вартість основних фондів, тис. грн.	40620,8	41944,2	44063,3	108,5
Вартість оборотних фондів, тис. грн.	66696,0	87968,6	171023,8	256,4
Прибуток (збиток), тис. грн.	19679	25337	4516	22,9
Фондооснащеність, тис. грн.	1552,8	1603,4	1684,4	108,5
Фондоозброєність, тис. грн.	1766,1	1398,1	1468,8	83,2
Фондовіддача, грн.	2,11	3,01	3,84	181,9
Фондомісткість, грн.	0,47	0,33	0,26	55,4
Коефіцієнт оберненості оборотного капіталу	1,29	1,43	0,99	76,7
Тривалість одного обороту оборотного капіталу, днів	283	255	369	130,4
Матеріаловіддача, грн.	2,1	2,5	1,22	58,1
Матеріаломісткість, грн.	0,48	0,40	0,82	170,8
Норма прибутку, %	18,3	19,5	2,1	-16,2 в.п.

Проведені розрахунки показують, що ефективність використання такого фактору як основні засоби зростає. Ріст фондовіддачі склав 81,9%, тобто в 2024 р. одна гривня цього активу принесла товариству чистого доходу 3,84 грн. Фондозабезпеченість даним капіталом зросла на 8,5% лише за рахунок зростання вартості основних засобів на аналогічну величину, тоді як фондоозброєність зменшилася на 16,8% у зв'язку зі зростанням чисельності працівників на 7 осіб. Негативні тенденції спостерігаються в збільшенні тривалості обороту запасів, підтвердженням є зростання кількості

днів цього активу в обороті на 86 днів (з 283 днів до 369 днів), тобто підприємству треба більше часу щоб придбані запаси стали грошовими активами.

Матеріаловіддача також суттєво знизилася на 41,9%, а отже виробництво кожної одиниці товару є більш матеріаломістким. Загальний аналіз використання в товаристві виробничих засобів засвідчує зниження його використання. Норма прибутку знизилася на 16,2 в.п., Якщо в 2022 р. 1 грн виробничих засобів забезпечувала отримання товариству 0,18 грн чистого прибутку, то в 2024 р. лише 0,02 грн.

На формування фінансових результатів значний вплив має використання такого фактору виробництва як людський капітал, який є запорукою саме ефективного використання усіх інших. Простежимо динаміку використання (забезпеченості) персоналу в табл. 2.4.

Таблиця 2.4

Рівень використання персоналу в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Середньорічна кількість робітників – всього, осіб	23	30	30	130,4
Затрати праці – всього, тис. люд.- год.	44,41	56,85	56,97	128,3
Нормативний запас праці, тис. люд.-год	44,28	57,75	57,75	130,4
Вироблено одним працівником, люд.- год.	1931	1895	1899	98,3
Коефіцієнт використання робочого часу	1,003	0,984	0,986	98,4

Зростання кількості працівників (30,4%) з 2022 р. по 2024 р, як показують розрахунки проведені в табл. 2.4 вплинуло на показники використання цього ресурсу. Трудова активність середньорічного працівника знизилася на 1,7%, при цьому значення показника в 2024 р. майже відповідало нормативному. Загалом використання працівників було раціональним весь час (коефіцієнт коливався в межах 1,003 - 0,99), що

свідчить про ефективний управлінський склад товариства та завантаженість працівників іншими ресурсами.

Враховуючи ефективність використання кожного ресурсу узагальним їх в показниках ефективності всієї діяльності товариства. Розрахунки представимо в табл. 2.5.

Таблиця 2.5

Показники виробничо-фінансової діяльності ТОВ «ДВК АЛЪЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Площа с.-г. угідь, га	2616	2616	2616	100,0
Вартість основних фондів, тис. грн.	40620,8	41944,2	44063,3	108,5
Вартість оборотних фондів, тис. грн.	66696,0	87968,6	171023,8	256,4
Чистий дохід від реалізації продукції, тис. грн.	85889	126069	169164	197,0
Прибуток, тис. грн.	19679	25337	4516	22,9
Середньорічна кількість робітників – всього, осіб	23	30	30	130,4
Врожайність, ц/га:				
– соняшник	23,0	22,1	19,4	84,3
– пшениця	41,8	45,9	39,6	94,7
Отримано на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.				
– товарної продукції	3283,2	4819,2	6466,5	197,0
– прибутку (збитку)	752,3	968,5	172,6	22,9
Отримано чистого доходу, грн.:				
– на 100 грн. основних засобів	211	301	384	181,9
– на 1 працівника, тис. грн.	3734,3	4202,3	5638,8	151,0
Рівень рентабельності, %	27,7	23,9	2,7	-25 в.п.
Норма прибутку, %	18,3	19,5	2,1	-16,2 в.п.

Загальні показники виробничих і збутових процесів в товаристві свідчать про їх високу ефективність. При цьому вартісні показники показують позитивну динаміку в отриманні виручки в розрахунку на відповідну площу, тоді як розмір прибутку зменшився майже в п'ять разів. Продуктивність праці одного працюючого в товаристві є дуже високою і

показує позитивну динаміку (ріст складає 51%). Традиційні показники рентабельності в товаристві зменшилися: рівень рентабельності в цілому на 25 в.п., а норма прибутку – на 16,2 в.п., значення самих показників залишилось позитивним і в 2024 р. підприємство отримувало прибуток та працювало ефективно.

Отже, товариство має необхідні ресурси і використовує їх ефективно, простежується однак тенденція до зниження результативності, тому доцільним буде розгляд тих прихованих можливостей, які містить у собі виробничий потенціал ТОВ «ДВК АЛЬЯНС».

2.2. Оцінка ефективності використання виробничого потенціалу в аграрному підприємстві

В умовах аграрного виробництва першорядне значення набуває використання наявного аграрного потенціалу товариства, який впливає на вибір економічно ефективного складу та форм використання ресурсів, відповідних умовам та спеціалізації господарств. У зв'язку з цим наразі стає актуальною проблема залучення у сільськогосподарський оборот всього створеного в товаристві аграрного потенціалу, його ефективного використання. Для визначення потенційних можливостей розвитку аграрного виробництва товариства вивчимо всі наявні ресурси більш детальноше. Діяльність будь-якого підприємства прямо залежить від його трудового потенціалу. Соціальний розвиток персоналу є індикатором всієї економіки підприємства, оскільки його потенціал може бути реалізованим в перспективі при використанні інших наявних ресурсів. Розглянемо динаміку показників соціального розвитку ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» в табл. 2.6.

За даними табл. 2.6 бачимо, що зростання чисельності працівників на 30,4% пов'язано зі зростанням чисельності працівників віком більше 56 років. Дана тенденція є відображенням макроекономічних процесів

(залученням для виконання сільськогосподарських робіт людей передпенсійного віку) та є несприятливою для товариства, оскільки в майбутньому це вплине на збільшення кількості працівників, які звільнюються і в цілому на погіршення виконання виробничих функцій.

Таблиця 2.6

Показники соціального розвитку ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022		2023		2024		2024 у % до 2022
	осіб	%	осіб	%	осіб	%	
Середньорічна кількість робітників – всього	23	100	30	100	30	100	130,4
в т.ч.: рослинництві	20	87,0	26	86,7	26	86,7	130,0
- тваринництві	3	13,0	4	13,3	4	13,3	133,3
Працівники (за віковим складом):							
- до 30 років	7	30,4	7	23,3	7	23,3	100,0
- 30 – 45	2	8,7	3	10,0	3	10,0	150,0
- 46-55	11	47,8	12	40,0	12	40,0	109,1
- більше 56 років	3	13,0	8	26,7	8	26,7	266,7
Коефіцієнт плинності кадрів, %	-		3,3		6,7		-
Середньомісячна заробітна плата, тис. грн	10,5		11,6		13,0		123,8
Темп приросту, %	6,1		10,5		12,1		6 в.п.
Частка фонду оплати праці, %							
- в загальних витратах	12,9		12,6		12,8		-0,01 в.п.
- в виручці	11,5		9,2		8,0		-3,5 в.п.
Продуктивність праці, тис. грн.	3734,3		4202,3		5638,8		151,0
Темп приросту, %	-1,1		12,5		34,2		35,3 в.п.
Трудозабезпеченість	1		1		1		100,0

Зазначену закономірність підтверджує значення коефіцієнта плинності кадрів, який зростає щорічно, починаючи з 2023 р. В товаристві темп приросту середньомісячної заробітної плати менше ніж приріст продуктивності праці, що не стимулює мотивацію працівників та є резервом для посилення використання людського капіталу. Підтвердженням

негативної динаміки виступає зниження частки заробітної плати робітників як в загальних витратах (-0,01 в.п.) так і в виручці (-3,5 в.п.).

Праце забезпеченість в товаристві за весь період не змінилася, за рахунок високої матеріальної забезпеченості виробництва цей показник дорівнював одиниці. Склад виробничих можливостей товариства представлено також земельними ресурсами, які використовували достатньо ефективно, що підтверджують розрахунки здійснені в табл. 2.7.

Таблиця 2.7

Ефективність використання земельних ресурсів в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Натуральні (на 1 га)				
Врожайність, ц/га:				
– соняшник	23,0	22,1	19,4	84,3
– пшениця	41,8	45,9	39,6	94,7
– ріпак	44,8	46,4	50,2	112,1
Вартісні (на 100 га)				
- валова продукція	1678,9	2896,6	4509,9	268,6
- товарна продукція	3283,2	4819,2	6466,5	197,0
- прибуток (збиток)	752,3	968,5	172,6	22,9

Натуральні показники використання земельних ресурсів, як показують дані табл. 2.7, знизилися за такими культурами як соняшник і пшениця (на 13,7% та 5,3% відповідно) і зросли при вирощуванні ріпаку на 12,1%. Як показують динаміка вартісних показників теж була нестабільна. Кінцевий результат діяльності в товаристві (прибуток) знизився в 4,4 рази, тоді як валова і товарна продукція зросли. Отже, в цілому за показниками прибутку ефективність використання землі знизилася.

Виробничий потенціал не буде повністю повно розкритий без аналізу виробничих засобів та забезпеченістю ним виробничої діяльності товариства. Розглянемо забезпеченість цим активом виробничі процесі (табл. 2.8). Забезпеченість основними засобами зростає та поступово збільшується активна частка, що є позитивною тенденцією для товариства. Навантаження

на один трактор зменшується, тобто посилюється матеріально-технічна база при виробництві сільськогосподарської продукції.

Таблиця 2.8

Забезпеченість ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» основними засобами

Показник	2022		2023		2024		2024 у % до 2022
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Основні засоби разом	40620,8	100	41944,2	100	44063,3	100	108,5
в т.ч.: - будинки, споруди і передавальні пристрої	18279	45	18036	43	17625	40	96,4
- машини і обладнання	14217	35	16778	40	20269	46	142,6
- транспортні засоби	4062	10	4614	11	3525	8	86,8
Навантаження ріллі на 1 трактор, га	388,0		401,5		376,0		96,9
Навантаження зернозбиральних площ зернових на 1 комбайн, га	462,0		510,0		505,0		109,3

В товаристві має декілька джерел оновлення цих активів, а саме амортизація та нерозподілений прибуток товариства. Розглянемо одне із основних джерел оновлення – амортизацію (в табл. 2.9).

Таблиця 2.9

Амортизаційні відрахування на відтворення основних засобів ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Амортизаційні відрахування, тис. грн	1039,2	1323,4	2119,1	203,9
Частка амортизаційних відрахувань до вартості основних засобів, %	2,6	3,2	4,8	+2,2 в.п.
Частка амортизаційних відрахувань у структурі витрат с.-г. виробництва, всього, %	1,6	2,2	4,0	+1,4 в.п.
в т.ч. рослинництва, %	1,4	2,8	4,4	+3,0 в.п.
тваринництва, %	0,6	2,6	3,5	+2,9 в.п.

В товаристві відтворення основного капіталу є простим. Обсяг амортизації не відповідає витратам цього активу, це пов'язано з тим, що первісна вартість не є високою. Частка амортизації є низькою як до вартості всіх активів так і в структурі витрат аграрного виробництва.

Проведемо узагальнення факторів виробництва та можливостей в табл. 2.10 за відповідними розрахунками.

Таблиця 2.10

Динаміка виробничого потенціалу ТОВ «ДВК АЛЪЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Площа ріллі на 1 середньорічного працівника, га	113,1	86,5	86,5	76,5
Основні виробничі засоби, тис. грн:				
- на 1 працівника	1766,1	1398,1	1468,8	83,2
- на 100 га с.-г. угідь	1552,8	1603,4	1684,4	108,5
Навантаження ріллі на 1 трактор, га	388,0	401,5	376,0	96,9
Навантаження зернозбиральних площ зернових на 1 комбайн, га	462,0	510,0	505,0	109,3
Врожайність, ц/га:				
- соняшник	23,0	22,1	19,4	84,3
- пшениця	41,8	45,9	39,6	94,7
- ріпак	44,8	46,4	50,2	112,1

Товариство має достатній рівень виробничих можливостей для здійснення виробничих і комерційних процесів. Забезпеченість основним капіталом зростає, зростає кількість працівників та натуральні показники (врожайність) деяких культур зростає (ріпаку на 12,1%). Виявлення ступеня впливу факторів може бути здійснено на основі встановлення закономірних зв'язків між рядом факторів, використаємо такі показники як якість ґрунту, трудовими ресурсами, виробничими засобами та рівнем організації їх використання.

Великі можливості підвищення ефективності аграрного виробництва підприємств на відповідних локаціях перебуває у науково обґрунтованому їх розміщенні з урахуванням природних та економічних особливостей зон, у поглибленні спеціалізації господарств на виробництві продуктів, які у даних конкретних територіях забезпечують найбільшу віддачу. Здійснимо вибірку аграрних підприємств в Дніпропетровській області за рядом показників та визначимо залежність результатів виробництва від структури їх виробничого потенціалу аграрних підприємств (табл. 2.11).

Таблиця 2.11

Залежність результатів виробництва від структури виробничого потенціалу аграрних підприємств Дніпропетровської області, 2022-2024 рр.

Групи з індексом якості с.-г. угідь	Кількість підприємств	Врожайність зернових, ц/га	Товарна продукція на 100 га с.-г. угідь, тис. грн.	Товарна продукція на 1 працівника, тис. грн.
I – до 0,4	5	30,4	941,4	485,2
II – від 0,41 до 0,8	5	39,5	1012,5	895,2
III – від 0,81	4	42,6	2412,3	1685,9

З даних табл. 2.11 видно, що у третій групі підприємств області індекс якості сільськогосподарських угідь майже в 2 рази вищий, ніж у першій групі, також вищі і показники ресурсовіддачі. Однак у всіх групах господарств у структурі ресурсів виробництва порівняно вище індекс якості землі. Тому можна зробити висновок, що співвідношення земельних, трудових та матеріально-технічних ресурсів має бути відповідно 0,5; 0,25; 0,25.

Стосовно фінансових ресурсів товариства, як одного з важливих елементів безперебійних бізнес-процесів, розглянемо фінансові індикатори, які характеризують платіжний стан товариства в табл. 2.12. За даними табл. 2.12 платоспроможність знизилася, тобто знизилася спроможність товариства швидко сплатити свою короткострокову кредиторську заборгованість і

коефіцієнт має значно нижче оптимального значення (0,25). В 2024 р. погіршилася можливість (достатність) ліквідних оборотних активів у товариства для розрахунків в встановлені терміни зобов'язань (значення нижче нормативного 0,45).

Таблиця 2.12

Динаміка ліквідності та стійкості у ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Коефіцієнт поточної ліквідності	2,61	3,31	1,73	66,3
Коефіцієнт абсолютної ліквідності	0,12	0,01	0,003	2,5
Коефіцієнт швидкої ліквідності	1,11	1,18	0,45	40,5
Коефіцієнт автономії	0,71	0,77	0,52	72,3
Коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	2,73	3,22	3,17	116,1

За показником фінансової автономії маємо зниження спроможності профінансувати активи за допомогою власного капіталу. Найгірший стан був у товариства в 2024 р., коли можливість фінансування склала лише 52%. Фінансова стійкість товариства посилилася на 16,1%, що засвідчує позитивну динаміку в покритті необоротних активів капіталом підприємства.

Отже, товариство достатньо забезпечене ресурсами, потенційні можливості яких при виробництві сільськогосподарської продукції можуть бути використані більш продуктивно та результативно.

2.3. Оцінка ефективності діяльності аграрного підприємства

Аналіз результатів діяльності підприємства створює можливості не тільки оцінити поточний фінансово-економічний стан, а й розробити ефективні управлінські рішення. Слід окремо зупинитись на показниках економічного розвитку, так як стабільність функціонування та розвитку

підприємства, підвищення конкурентоспроможності продукції значною мірою залежать від його економічної політики. Використання показників економічної ефективності в оцінці соціально-економічного розвитку дозволяє визначити стан підприємства, оскільки є потенціал для підвищення результативності діяльності та платоспроможності.

Всі процеси в товаристві здійснюються з витратами ресурсів як в натуральних значеннях так і вартісних. Всі витрати є дуже різноманітними і їх по різних групує. В процесі дослідження ефективності проведемо їх аналіз за елементами та за статтями. Врахуємо багатогранність виробничих процесів в підприємстві стимулює їх до здійснення витрат від звичайної діяльності.

В табл. 2.13 проаналізуємо розмір і структуру собівартості реалізованої продукції товариства.

Таблиця 2.13

Розмір і структура витрат у ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Елементи витрат	2022		2023		2024		2024 у % до 2022
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%	
Матеріальні витрати	34269,1	71,4	43555	72,0	110804,6	74,5	323,3
Витрати на оплату праці	4415,6	9,2	5928,3	9,8	6262,4	4,2	141,8
Відрахування на соціальні заходи	971,4	2,0	1304,2	2,2	1377,7	0,9	141,8
Амортизація	2039,2	4,2	4323,4	7,1	7119,1	4,8	349,1
Інші операційні витрати	6335,5	13,2	5383,9	8,9	23202,0	15,6	366,2
Разом операційних витрат	47996	100	60493	100	148731	100	309,9
Інші витрати	22888		45706		20261		88,5
Витрати - всього	70884		106199		168992		238,4

Як видно з даних табл. 2.13 в розмірі і структурі операційних витрат на виробництво продукції та послуг товариства спостерігаються значні зміни. Загальна їх сума зросла в 3,1 рази. Найнижчі темпи зростання спостерігаються за статтею «витрати на заробітну плату з нарахуваннями» -

41,8%, розмір всіх інших елементів (матеріальні, амортизація та інші операційні витрати) зросли більше ніж в три рази. Такі суттєві зрушення відбулися за рахунок зростання цін на сировину, енергетичні ресурси тощо. В структурі витрат суттєво (з 9,2% до 4,2%) зменшилася частка витрат на заробітну плату, при одночасному зростанні розміру цих витрат. Частка матеріальних витрат зросла на 3,1 в.п., інші операційні витрати – на 3,4 в.п. та амортизація – на 0,6 в.п., тобто всі вони відображають незначні зміни в загальній сукупності. Графічно відобразимо динаміку структури собівартості реалізованої продукції та послуг на рис. 2.2.

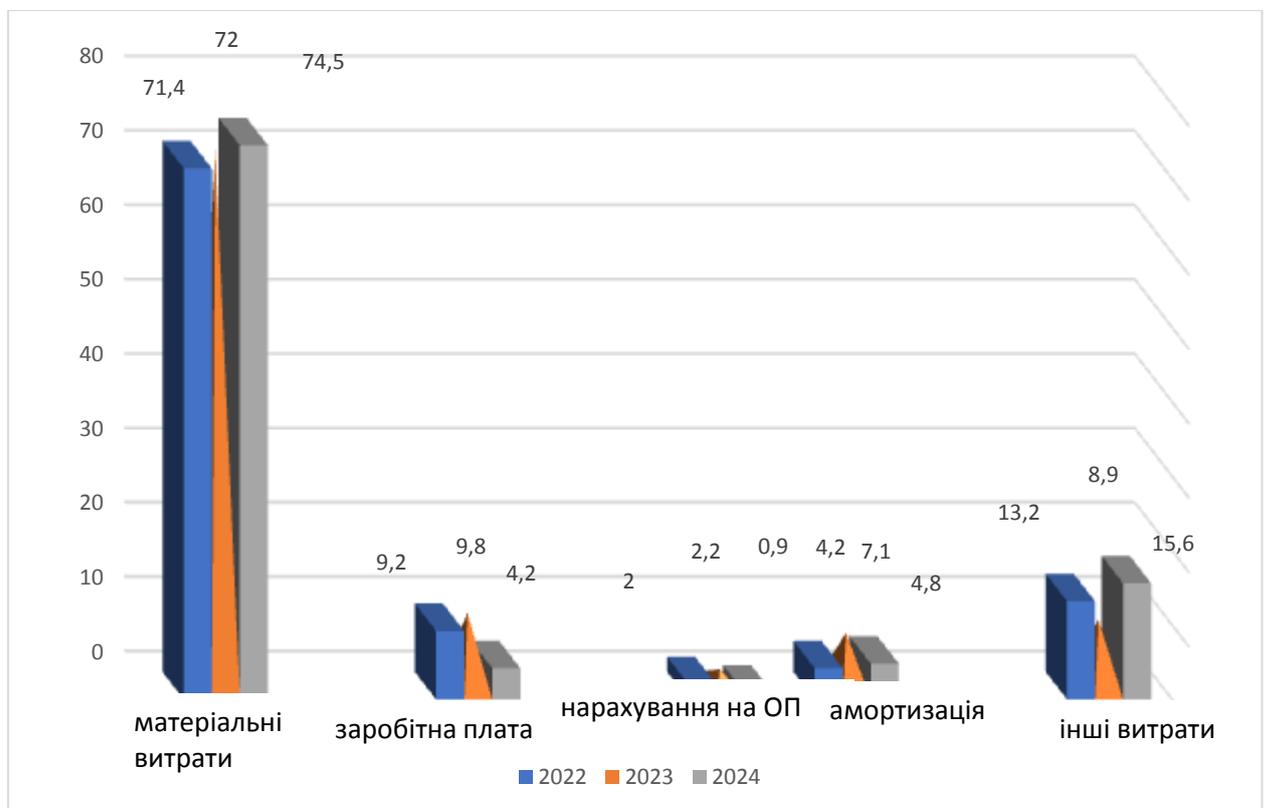

Рис. 2.2 Динаміка структури собівартості реалізованої продукції та послуг за 2022-2024 рр, %

Динаміка витрат від звичайної діяльності більш повно розкриває тенденцію їх змін. Скористаємося для оцінки цих процесів метод трендів, що покаже не лише зміни за період досліджень, а й майбутні можливі темпи зростання чи зменшення загальних витрат у товаристві.

В товаристві розмір витрат від звичайної діяльності показує щорічне зростання на 13739 тис. грн, що показує рівняння поліноміального тренду: $y=13739x^2 - 5902x + 63047$.

Розмір витрат впливає на кінцеві фінансові результати, однак більш суттєвий вплив має розмір надходження коштів від реалізації продукції, послуг та робіт.

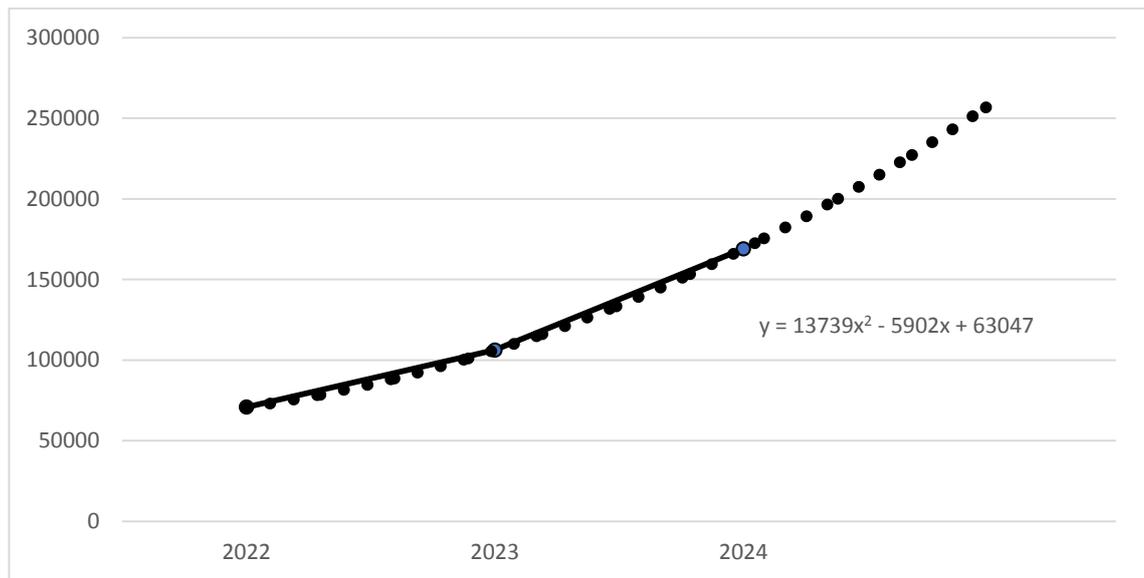

Рис. 2.3 Аналітичне вирівнювання загальних витрат від звичайної діяльності, тис. грн.

Розмір виручки залежить від кількості та ціни, та співставлення її з витратами дає можливість визначити рентабельність. Визначимо динаміку фінансових результатів в товаристві в табл. 2.14.

Таблиця 2.14

Фінансові результати діяльності ТОВ «ДВК АЛЬЯНС», тис грн

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Чистий дохід від реалізації продукції, робіт та послуг	85889	126069	169164	197,0
Собівартість реалізованої продукції (товарів, робіт, послуг)	47996	60493	148731	309,9
Інші витрати	22888	45706	20261	88,5
Інші доходи	4674	5467	4344	92,9

Чистий фінансовий результат: прибуток	19679	25337	4516	22,9
--	-------	-------	------	------

Результати всієї діяльності (сільськогосподарської та інших видів) показують суттєве зростання (в тричі) собівартості продукції, послуг та виконаних робіт, тоді як зростання надходжень було менш значимим (+97%), що в кінцевому підсумку призвело до зниження чистого прибутку майже в п'ять разів. Стосовно інших витрат і доходів то їх динаміка показує зменшення на 11,5% та 7,1% відповідно. Формування чистого доходу підприємства здійснюється як від сільськогосподарського виробництва так і від надання послуг, виконання робіт.

Завдяки фінансовим результатам проведемо розрахунок показників ефективності господарської діяльності в табл. 2.15.

Таблиця 2.15

Показники ефективності діяльності в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2022	2023	2024	2024 у % до 2022
Доходи – всього, тис. грн.	90563	131536	173508	191,6
Витрати – всього, тис. грн.	70884	106199	168992	238,4
Прибуток- всього, тис. грн.	19679	25337	4516	22,9
В т.ч. на:				
- 1 га земельної площі	7,5	9,7	1,7	23,0
- 1 працівника	855,6	844,6	150,5	17,6
- 1 люд.-год.	443,1	445,7	79,3	17,9
- 100 грн. основних засобів	48,4	60,4	10,2	21,1
Витрати виробництва на 1 грн. товарної продукції, грн.	0,78	0,81	0,97	124,9
Рівень рентабельності, %	27,7	23,9	2,7	-25,0 в.п.
Рентабельність активів, %	12,5	14,1	1,6	-10,9 в.п.
Рентабельність власного капіталу, %	19,0	20,1	3,2	-15,8

Як показують дані табл. 2.15 в товаристві вища ефективність діяльності була в 2022-2023 рр., найнижчі показники спостерігалися в 2024 р, що

пов'язано з несприятливою ситуацією на аграрному ринку, низькими цінами на основні види сільськогосподарської продукції тощо.

Висновки до другого розділу

ТОВ «ДВК АЛЪЯНС» Синельниківського району займається вирощуванням основних сільськогосподарських культур – зернових, олійних, також вирощує фрукти, горіхи, в тваринництві вирощують продукцію птахівництва. Воно зручно розташоване до об'єктів інфраструктури та ринків збуту. Організаційна структура управління, сформована в межах осередку, є лінійно-функціональною. За 2022-2024 рр. товариство мало зерно-олійний виробничий напрям та середній рівень спеціалізації.

Загальні показники виробничих і збутових процесів в товаристві свідчать про їх ефективність. При цьому вартісні показники показують позитивну динаміку в отриманні виручки в розрахунку на відповідну площу, крім прибутку, який зменшився за цим розрахунком, майже в п'ять разів. Продуктивність праці одного працюючого в товаристві є високою і показує позитивну динаміку (ріст складає 51%). Традиційні показники рентабельності в товаристві зменшилися: рівень рентабельності в цілому на 25 в.п., норма прибутку – на 16,2 в.п., значення самих показників залишилось позитивним і в 2024 р. підприємство отримувало прибуток та працювало ефективно.

Відносно використання кожного ресурсу та його можливостей, то спостерігається зростання забезпеченості основним капіталом, зростає кількість працівників та натуральні показники (врожайність) деяких культур зростає (ріпаку на 12,1%). Платоспроможність знизилася, тобто знизилася спроможність товариства швидко сплатити свою короткострокову кредиторську заборгованість і коефіцієнт має значно нижче оптимального значення (0,25). В 2024 р. погіршилася можливість (достатність) ліквідних

оборотних активів у товариства для розрахунків в встановлені терміни зобов'язань (значення нижче нормативного 0,45).

За показником фінансової автономії бачимо зниження спроможності профінансувати активи за допомогою власного капіталу. Найгірший стан був у товариства в 2024 р., коли можливість фінансування склала лише 52%. Фінансова стійкість товариства посилилася на 16,1%, що засвідчує позитивну динаміку в покритті необоротних активів капіталом підприємства.

В розмірі і структурі операційних витрат на виробництво продукції та послуг товариства спостерігаються значні зміни. Загальна їх сума зросла в 3,1 рази. Найнижчі темпи зростання спостерігаються за статтею «витрати на заробітну плату з нарахуваннями» - 41,8%, розмір всіх інших елементів (матеріальні, амортизація та інші операційні витрати) зросли більше ніж в три рази. Такі суттєві зрушення відбулися за рахунок зростання цін на сировину, енергетичні ресурси тощо. В структурі витрат суттєво (з 9,2% до 4,2%) зменшилася частка витрат на заробітну плату, при одночасному зростанні розміру цих витрат. Частка матеріальних витрат зросла на 3,1 в.п., інші операційні витрати – на 3,4 в.п. та амортизація – на 0,6 в.п., тобто всі вони відображають незначні зміни в загальній сукупності.

Результати всієї діяльності (сільськогосподарської та інших видів) показують суттєве зростання (в тричі) собівартості продукції, послуг та виконаних робіт, тоді як зростання надходжень було менш значимим (+97%), що в кінцевому підсумку призвело до зниження чистого прибутку майже в п'ять разів. Стосовно інших витрат і доходів то їх динаміка показує зменшення на 11,5% та 7,1% відповідно. Формування чистого доходу підприємства здійснюється як від сільськогосподарського виробництва так і від надання послуг, виконання робіт.

РОЗДІЛ 3. ВПРОВАДЖЕННЯ ЗАХОДІВ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА

3.1. Підвищення ефективності діяльності підприємства за рахунок впровадження організаційно-економічних заходів

Для успішного функціонування на ринку підприємствам необхідно бути рентабельними і ефективними, але циклічність розвитку економіки в ринкових умовах така, що кризи неминучі, вони повторюються. В ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» проведений аналіз дозволяє сформулювати перелік факторів конкурентоспроможності та ступінь їх впливу на ефективність виробництва (табл. 3.1), що дозволяє визначати резерви зростання результативних показників (прибутку).

Слід взяти до уваги подвійну природу будь-якої кризи, а саме з одного боку вона може впливати на подальший розвиток виробництва, а з іншого боку, приводить до банкрутства і ліквідації підприємства. Враховуючи це, для керівництва вкрай важливо успішно управляти прибутком, як його формуванням так і розподілом. У підприємства наявний на сьогодні доволі широкий список джерел і резервів збільшення прибутку, він буде використаний максимально за умов вмілого використання управлінського інструментарію і розумінням менеджерами цілей і завдань підприємства, а також наявністю сформованих факторів макросередовища (інституційних обмежень). Резерви збільшення суми прибутку визначаються за кожним видом товарної продукції і вони повинні передбачатися у відповідності до встановлених планів. Джерелами можуть виступати обсягу реалізації продукції (їх збільшення), собівартість (її зниження), більш вигідні канали реалізації продукції на ринках, критерій якості продукції (його підвищення), стратегії ціноутворення тощо. На рис. 3.1 представлені основні напрямки виявлення резервів збільшення прибутку підприємства.

Таблиця 3.1

Фактори конкурентоспроможності та ступінь їх впливу на ефективність
виробництва

Фактор	Характеристика	Рівень впливу
Географічне розташування	Наявність сприятливих кліматичних умов, земельних ресурсів в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» Синельниківського району. Воно розташоване в регіоні з розвинутою системою транспортного сполучення, оптимальними природно-кліматичними умовами для виробництва сільськогосподарської продукції. Синельниківський район відрізняється високою якістю чорноземів	Висока
Ціна і якість виробленої продукції	ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» висуває високі вимоги до якості виробленої продукції і здійснює її постійний контроль.	Висока
Попит на вироблену продукцію	Основними видами в товаристві виробленої товарної сільськогосподарської продукції є зернові, технічні культури, а фрукти і продукція птахівництва користується попитом в харчовій і переробній промисловості.	Висока
Технологія виробництва	ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» здійснюються постійні заходи спрямовані на вдосконалення технології виробництва результатом якої є збільшення якості продукції, зниження виробничих витрат	Середня
Кваліфікація співробітників	Кваліфікація співробітників, прийняті ними рішення, час, що витрачається на здійснення технологічних операцій, якість виконання робіт мають істотний вплив на якість і обсяги виробленої продукції. ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» проводить політику підвищення рівня кваліфікації своїх співробітників, збільшення зацікавленості співробітників у результатах праці.	Середня

Таким чином, визначення резервів збільшення валового збору і прибутку є первісним завданням в даному напрямку досліджуваного питання в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС». Резервом збільшення виробництва продукції в рослинництві є зростання врожайності, наприклад, в господарстві є

можливість збільшити врожайність культур - зернових та технічних, досягається це за рахунок наукових дослідів, що здійснюються на дослідних ділянках в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС».

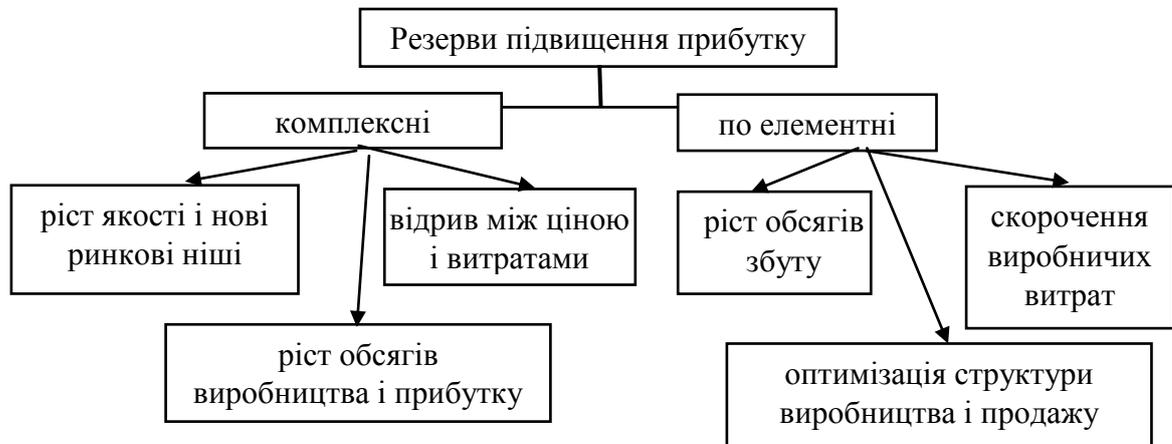

Рис. 3.1 Резерви підвищення прибутку підприємства

Використання в господарську практику результатів цих дослідів призведе до зростання валових показників та врожайності. Представлені розрахунки визначення резервів збільшення виробництва (за рахунок впровадження дослідних сортів і технології) представлені в табл. 3.2.

Таблиця 3.2

Резерви збільшення валового збору в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС», 2026 р

Культура	Площа посіву, га	Врожайність, ц с 1 га		Резерв збільшення валового збору, ц	
		в середньому по підприємству	з дослідної ділянки	с 1 га	з усієї площі
Пшениця	551	42,4	45,6	3,2	1763,2
Соняшник	765	21,5	25,0	3,5	2677,5
Ріпак	256	47,1	50,0	2,9	742,4

Таким чином, при незмінному розмірі посівної площі за рахунок резерву зростання врожайності зерна на 7,5%, можливо збільшити валовий збір даної культури до 1763,2 ц з усієї площі і 3,2 ц з 1 га; резерв зростання врожайності соняшнику склав 16,3%, можливе збільшення валового збору склало 2677,5 ц з усієї площі і 3,5 ц з 1 га; резерв збільшення врожайності

ріпаку 6,2 склав 4,9%, що призведе до зростання валового збору до 742,4 ц з усієї посівної площі і 2,9 ц з 1 га.

Зростання врожайності дозволить отримати додатковий прибуток. Представимо розрахунок збільшення прибутку в галузі рослинництва за рахунок збільшення обсягів реалізації досліджуваної продукції (табл. 3.3).

Таблиця 3.3

Резерви зростання прибутку за рахунок збільшення обсягу реалізації продукції рослинництва ТОВ «ДВК АЛЬЯНС», 2026 р.

Культура	Прибуток з 1 ц, грн	Обсяг реалізації, ц		Резерв збільшення прибутку, тис. грн
		в середньому по підприємству	з дослідної ділянки	
Пшениця	14,2	23362	25126	250,49
Соняшник	16,4	16448	19125	439,03
Ріпак	17,0	12058	12800	126,14

Аналіз показав, що ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» може отримати прибуток на 1 ц рослинницької продукції за рахунок резерву збільшення обсягу виробництва, додатковий прибуток від реалізації зернових і зернобобових 250,5 тис. грн, соняшнику – 439 тис грн. ріпаку – 126,1 тис грн. Таким чином, на основі проведеного аналізу, виявлених факторів конкурентоспроможності, які безпосередньо впливають на ефективність виробництва були виявлені резерви, що дозволяють підвищити ефективність виробництва ряду товарних культур в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС».

В основі розглянутого підходу щодо підвищення ефективності виробництва лежить принцип, ефективного використання наявних ресурсів організації. Принцип, який дозволяє отримувати додатковий прибуток, за умов досягнення таких високих результатів усіма виробничими підрозділами, як рівень дослідної ділянки.

Прогрес в діяльності нерозривно пов'язаний з розвитком перспективних наукомістких галузей. Інноваційні технології в землеробстві обумовлюють випуск принципово нових високопродуктивних і

ресурсозберігаючих машин і устаткування, застосування досягнень нано-, біотехнології та хімії. Формування нового розуміння соціально-орієнтованого процесу розвитку потребує застосування нестандартних підходів, адаптованих до сформованої на момент застосування структури підприємства.

Особливого значення набуває прогнозування різноманітних процесів у розвитку підприємства з метою виявлення можливих термінів настання, причин виникнення, глибини і тривалості криз, оцінки заходів пом'якшення їх наслідків і прискореного переходу до нової стадії соціально-орієнтованого розвитку. Враховуючи, що у перспективі соціально-економічні перетворення на підприємстві не можуть рівномірно розвиватися лише по висхідній траєкторії. Неминучі в будь-яких умовах періоди уповільнення темпів зростання, кризи, пов'язані з переходом до нового, більш високого технічного і технологічного рівня виробництва.

В аграрному секторі, як і в будь-якій галузі, існують виклики і перепони. Ключова проблема, з якою мають справу підприємства це якість ґрунту. Вона залежить від того, чи використовувалися раніше інтенсивні технології, що викликають деградацію ґрунту. Тому при оцінці здійснення інвестицій необхідно брати до уваги ряд інших факторів: розташування ділянки, продуктивність ділянки в попередні роки, а також топографію і комунікацію. Всі ці особливості впливають на ринкову вартість і прибутковість землі. При обприскуванні сільськогосподарських культур використовується безліч хімікатів, які становлять небезпеку для здоров'я людини при тривалому впливі. Вирішити ці питання і багато інших бере на себе використання агродронів. Їх використання розширює можливості для оптимізації процесів (посів, обробку площ, моніторинг землі, врожаю), що впливає на підвищення ефективності.

Технології дронів пропонують величезну допомогу за рахунок точного обприскування сільськогосподарських культур, яке в п'ять разів швидше, ніж традиційне обприскування. Посадка сільськогосподарських культур є

високозатратним процесом, який традиційно вимагає використання великої кількості витрат робочої сили. Сучасні технології безпілотного землеробства пропонують методи посадки за допомогою дронів, які скорочують витрати на посадку. Використовуючи сучасне топографічне сканування, сільськогосподарські дрони розподіляють оптимальну кількість рідини, щоб забезпечити рівномірне охоплення для правильного зростання сільськогосподарських культур без непотрібних відходів. Зрошення необхідне для запобігання посушливих умов, які неминуче призводять до загибелі посівів. Удосконалені технології дронів використовують безліч датчиків, включаючи теплові, мультиспектральні і гіперспектральні, для аналізу і визначення конкретних культур, які зневоднені, на додаток до вимірювання щільності, теплової сигнатури і загального стану поля в цілому [12]. Моніторинг посівів це постійний захід, який має вирішальне значення для успіху. У минулому для виробників спостереження за посівами було проблематичною та високовитратною справою через пересування по великих ділянках землі. Ще більше посилюють труднощі в моніторингу посівів і полів суворі погодні умови, які можуть призвести до неможливості перевірки посівів.

Не менш значимою є властивість дронів щодо підвищення продуктивності. Так, їх використання дозволяє автоматизувати і оптимізувати процеси виробничі, що призводить до підвищення продуктивності і зниження витрат на оплату праці. Дрони відіграють важливу роль в сучасному виробництві завдяки їх тривимірному і надточному аналізу в реальному часі, який вимірює загальний стан ґрунту, схеми посадки і, в кінцевому підсумку, надає важливі дані для оптимального зрошення і потреб в азоті. Значно підвищуючи продуктивність, ефективність і точність в сільському господарстві, знижуючи витрати на робочу силу і навантаження на людину, дрони приносять користь підприємствам безліччю способів, таких як гарантія здоров'я і зростання врожаю, що забезпечує продуктами харчування населення країни і стійкість економічного розвитку

підприємства. У табл. 3.4 розрахована для ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» можлива економія витрати палива, засобів захисту рослин, добрив, насіння та фонду оплати праці при використанні безпілотних літальних апаратів.

Таблиця 3.4

Економія ресурсів від використання безпілотних літальних апаратів

Показник	ПММ	ЗЗР	Добрива	Насіння	ФОП	Всього, тис. грн.
Витрати на 1 га с.-г. угідь (в середньому), тис. грн.	8,4	6,7	9,2	5,9	2,2	-
Всього, га	2616	2616	2616	2616	2616	-
Всього витрат	21974,4	17527,2	24067,2	15434,4	5755,2	-
Економія з 1% витрат	219,7	175,3	240,7	154,3	57,6	847,6

Як бачимо з даних табл. 3.4 при використанні даних технічних засобів економія навіть в розмірі 1% складе 847,6 тис. грн.

Підвищення ефективності діяльності підприємств, збільшення потоку виручки і прибутку в них позитивним чином позначається не тільки на їх фінансовому стані і конкурентоспроможності на різноманітних ринках, але і підвищує їх ринкову вартість, що також є важливим моментом з точки зору іноземних інвестицій.

Сьогоднішня технологія безпілотних літальних апаратів пропонує підприємствам можливість відстежувати посіви ефективним способом з низьким рівнем ризику, з точними зображеннями, доступними 24 години на добу, 7 днів на тиждень, легко відображаючи будь-які проблемні посівні площі або зони, які потребують поліпшення. Дрони в цій галузі використовують джерела світла, включаючи видиме та інфрачервоне освітлення, для ідентифікації рослин, які відображають типи світла, що вказують на хворобу або будь-яке погіршення здоров'я. В результаті виробники використовують безпілотні літальні апарати в галузі, щоб в реальному часі знімати свої поля, щоб запобігти значним втратам і забезпечити загальне зростання і продуктивність своїх культур [15].

Значна кількість досліджень останніх років свідчить, що планування оптимальних параметрів розвитку підприємств, найбільш ефективно будується при використанні методу економіко-математичного моделювання. Використання його у сукупності з сучасними досягненнями техніки і прикладних програм, що використовуються для розрахунку, забезпечує прогноз безліччю переваг у порівнянні з іншими. Так, застосування цих методів дозволяє більш детально враховувати внутрішні і зовнішні зміни складових його елементів, удосконалювати управління і планування на рівні окремого підприємства тощо. Разом з тим використання оптимізаційних моделей в прогнозуванні розвитку підприємств аграрного сектора несе в собі і деякі труднощі, які в першу чергу пов'язані з багатогалузевим характером виробництва в ньому і передбачає введення значної кількості обмежень і змінних. Крім того, при складанні цих моделей в рівній мірі враховуються як природно-біологічні, так і соціально-економічні умови організації виробництва. Також, в силу специфіки виробництва підприємств галузі ускладненим є прогнозування (на перспективу) ціноутворення і фінансових результатів. Процес моделювання по кожному з блоків (матеріальні ресурси, земля, людський капітал тощо), представлених категорій, проводився за єдиною методикою, з деякими загальними і приватними особливостями (додаток А).

На основі проведеного аналізу результатів рішення оптимізаційної моделі в багатоваріантній основі встановлено, що запропоновані зміни структури виробництва галузі дозволять підвищити рівень ефективності виробництва в цілому (рівень рентабельності за базовим сценарієм – 8,1% і за оптимістичним - 15,8% (табл. 3.5). Крім того, слід зазначити, що в модель закладено розвиток галузі тваринництва (птахівництво), так чисельність птиці буде збільшена на 11%, але при цьому рівень продуктивності буде залишатися на колишньому, фактичному рівні. Відзначимо, що всі моделі будуть використовувати однаковий рівень матеріальних витрат, який склався на основі звітнього року (2024 р.). У процесі дослідження встановлено, що

вихід на розраховані проектні параметри дозволять створити умови для розширеного відтворення за цими сценаріями прогнозу - базовим і оптимістичним, що буде досягатися вдосконаленням організації виробництва на інноваційній основі, як наслідок - на основі отримання більшої маси прибутку.

Таблиця 3.5

Показники розвитку виробництва в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2024	Оптимальні параметри за варіантами	
		базовим	оптимістичним
Площа с.-г. угідь, га	2616	2616	2616
Площа ріллі, га	2595	2595	2595
Структура посівних площ, %:	100	100	100
- зернові	53,5	56,8	45,0
- технічні	45,7	42,4	54,2
- фрукти	0,8	0,8	0,8
Поголів'я, тис. гол.	-	-	-
- птиця	4,5	4,5	5,0
Прибуток – всього, тис. грн.	4516	13269	26055
Матеріально-грошові витрати – всього, тис. грн.	164648	164648	164648
Рівень рентабельності, %	2,7	8,1	15,8

В цілому по підприємству в рамках базового та оптимістичного сценаріїв рівень рентабельності виробництва зростатиме і перевищуватиме фактичний рівень (2,7%). Зі зростанням рівня рентабельності виробництва спостерігається збільшення прибутку в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, який коливається від 507 до 996 тис. грн. за базовим і оптимістичним сценаріями розвитку для ТОВ «ДВК АЛЬЯНС».

Виходячи з проведеного аналізу, з позиції економічної ефективності найбільш прийнятними виглядають сценарій прогнозу – оптимістичний, хоча базовий також є вищим ніж фактичний 2024 р.. До кращих сценаріїв можна віднести базовий прогноз, оскільки запропоновані пропорції між ресурсами в ньому будуть найбільш оптимальними, і вони відображають середній рівень розвитку сільського господарства.

Аналіз даних, отриманих в результаті рішення економіко-математичної моделі, досить точно відображає реальний стан справ в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС». Отриманий прогноз враховує в собі не тільки специфіку підприємства, а й відображає внутрішньогосподарські взаємозв'язки, реалізація прогнозу забезпечує підвищення ефективності та стійкості діяльності в цілому. Крім того, використання економіко-математичної моделі дозволяє в багатоваріантній постановці визначити оптимальну потребу підприємства в трудових ресурсах (табл. 3.6).

Таблиця 3.6

Прогноз основних показників діяльності ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Показник	2024	Базовий варіант	Оптимістичний варіант
Чисельність працівників, осіб	30	30	30
Виручка від реалізації продукції, тис. грн.	169164	177917	190703
В т. ч.: на 1 середньорічного працівника	5638,8	5930,6	6356,8
Прибуток – всього, тис. грн.	4516	13269	26055
В т. ч.: на 1 середньорічного працівника	150,5	442,3	868,5
Рівень рентабельності, %	2,7	8,1	15,8

За оптимальними варіантами має місце підвищення продуктивності праці. Так, у передбачуваному горизонті випередження продуктивність праці зросте за базовим сценарієм на 5,2%, а за оптимістичним - на 12,7%

Використання даного методу для прогнозування економічних показників і чисельності персоналу показує, що в перспективі буде мати місце стійка тенденція до зростання результативних показників діяльності при незмінній кількості використання живої праці. Оскільки використання інновацій, агродронів дозволить досягти вищих результатів з однаковою кількістю працівників підприємства.

3.2. Стратегічний розвиток матеріально-технічного потенціалу підприємства

Впровадження новітніх розробок в напрямку техніко-технологічного оснащення підприємств аграрного сектору є одним з кроків підвищення його ефективності діяльності та досягнення стійкого економічного розвитку на перспективу (посилення економічної безпеки, мінімізація збитків тощо). В ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» приділяють підвищену увагу до агроінновацій як в сфері насінництва, використання агродронів, так і в удосконаленні технології вирощування культур. З урахуванням зростаючої конкуренції на ринку сільського господарства і зростаючих вимог покупців до якості та безпеки продукції, автоматизація процесів стає необхідною. Тому, інвестиції в обладнання можуть бути виправдані за рахунок зниження операційних витрат та підвищення загальної ефективності виробництва. Впроваджуючи ці заходи підприємство ставить за мету мінімізувати ймовірність помилок, пов'язаних з людським ресурсом та автономне управління. Саме впровадження високотехнологічних сівалок для традиційного, мульчованого і прямого посіву в діяльність ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» дозволить забезпечити високу швидкість і точність цього процесу, знижуючи трудомісткість і фактор людських помилок.

Збільшення продуктивності та підвищення якості шляхом придбання та введення в дію сівалок Primera DMC 12000-2C забезпечать не тільки однорідність процесу, але і дозволять краще контролювати посівні умови, покращить показники збору врожаю, що особливо важливо для підприємства, а завдяки допоміжній системі програмного забезпечення вдасться мінімізувати втрати сировини, використовуваного для створення готової продукції.

Розглянемо перспективи впровадження даного обладнання в діяльність ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» Синельниківського району. Проведений аналіз стану

господарської діяльності в товариство показує значне зниження всіх показників рентабельності за 2022-2024 рр. Фактичне зростання активів і капіталу є важливою характеристикою, однак ефективність їх використання для максимізації прибутку тягне за собою негативну тенденцію. Необхідна реалізація стратегічних рішень, спрямованих на поліпшення фінансових результатів, включаючи аналіз першоджерел зниження результативних показників і оптимізацію витрат, а також можливий перегляд планової структури управління активами. Високопродуктивна сівалка Primera DMC є універсальною, з інтелектуальною концепцією бункера і магістралі подачі для гнучкого внесення посівного матеріалу і добрив.

Для ТОВ «ДВК АЛЬЯНС», які в своїй діяльності активно інвестують у передові технології, для забезпечення високої якості та ефективності виробництва розглянемо впровадження сівалки прямого висіву Primera DMC. Пропонується використання сівалки цієї моделі з робочою шириною захвату 12 метрів, продуктивність 10,5 га/годину та рекомендована швидкість роботи становить 10-12 км/год. Вибір оптимальної кількості необхідного обладнання проводиться відповідно до розрахунків на основі розміру посіяних площ та технічних характеристики сівалки. Знаючи, що розмір ріллі становить 2616 га, що з восьмигодинним робочим днем на одну сіялку припадає на 97 днів робочого часу, а потім з урахуванням кліматичних умов - оптимальний період посівання займе 30-40 днів, знадобиться щонайменше 1 сівалка.

Однією з ключових характеристик DMC Primera є легке заповнення завдяки великому відсіку, а на вибір пропонуються високоефективні завантажувальні шнеки. Низька кількість коливань ґрунту за рахунок вузьких долотовидних сошників, а також колосальне зниження втрат від випаровування і тягової потреби машини. Швидка адаптація норми висіву автоматично під час роботи в поєднанні з приводом дозуванням.

Основні технічні характеристики прямого висіву сівалки включають в себе наступні параметри (табл. 3.7). Дане обладнання є високоефективним рішенням для багатогалузевих підприємств, забезпечуючи максимальну

продуктивність процесів прямого висіву та диференційованого внесення двох різних видів добрив з індивідуальною нормою за технологічними картами.

Таблиця 3.7

Параметри сівалки, яку планується впровадити в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Параметр	Значення
Ширина захвату, м	12
Транспортна ширина, м	4,725
Транспортувальна висота, м	4
Ширина колії, м	3,3
Дозволена загальна маса, кг	22500
Допустиме навантаження на осі, кг	5500
Допустиме опорне навантаження, кг	10 bis 15
Робоча швидкість, км/год	bis 16
Продуктивність, га/год	25
Швидкість транспортування, км/год	III / IV / V

Обладнання включає всі необхідні елементи, один з яких є інноваційним змінним нового бункера напірного типу, а також збільшення обсягу вплинуло на завантаження бункера та кінцева продуктивність машин, яка може досягати 400 га на день з посіву сільськогосподарських культур. Інновацією став поділ бункера на 4 розділи аналогічного розміру, завдяки цьому можливо вибрати співвідношення насіння та добрива від трьох до одного або один до одного, залежно від уподобань та технологічних потреб підприємства.

Отже, маючи технічні характеристики сівалки прямого висіву, давайте обчислимо потреби ТОВ «ДВК АЛЬЯНС». Інтеграція цього обладнання пов'язана з основними витратами, включаючи його вартість, доставку та його налаштування. Загальні капітальні витрати оцінюються в тисячах і можуть змінюватися залежно від специфіки галузі та конкретних вимог підприємства. У наступній табл. 3.8 визначимо можливі капітальні витрати на впровадження проєкту або тих, що виникають у зв'язку з ним.

Заробітна плата тракториста-машиніста складе 140 тис. грн, залучено до роботи з сіялками 6 осіб. Разом річні витрати на оплату праці

становитимуть 840 тис. грн. Амортизаційні відрахування – 965,6 грн./га. Технічне обслуговування та ремонт – 985,4 грн./га. 404,2 грн./га. Зберігання – 219 грн./га. ПММ – 773,6 грн./га. Ставка дисконтування складає 30%.

Таблиця 3.8

Показник	2026	2027	2028	2029	2030
Витрати на закупівлю насіння для посіву	1114	1204,3	1214,3	1215,71	1268,22
Витрати на паливо, що використовується для роботи сівалки	1456,2	1466,2	1496,2	1500,2	1512,6
Регулярне технічне обслуговування	568	598,2	604,8	621,4	677,6
Заробітна плата трактористів-машиністів	840,0	920,4	1090,3	1134,9	1180,2
Амортизаційні відрахування	2520	2611,4	2956,2	3001,1	3061,4
Витрати на утримання та зберігання	213,2	255,5	318,6	322,2	355,8
Разом	6711,4	7056	7680,4	7795,51	8055,82

Витрати на використання сівалки у ТОВ «ДВК АЛЬЯНС»

Вкладення інвестицій у розрахунку отримання практичного ефекту та максимізації прибутку є основною метою будь-якого проекту чи програми, що планується на перспективу. Обґрунтування доцільності вкладених коштів, обсягу та строків здійснення капітальних вкладів, у тому числі необхідна проектно-кошторисна документація, повинні бути спрямовані на посилення конкурентних переваг ТОВ «ДВК АЛЬЯНС». Оновлення виробничих потужностей та прийнятна прибутковість, що компенсує економічні коливання, сприяють безумовному зміцненню позицій на ринку та забезпечує ефективний розвиток підприємства.

Інвестиційні витрати на реалізацію проекту з впровадження сівалки Primera DMC в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» відображено у табл. 3.9.

Усього витрати на використання інноваційної технології посіву зерна складуть 8307,5 тис. грн. Оплата із власних коштів підприємства, тобто з нерозподіленого прибутку.

Таблиця 3.9

Інвестиційні витрати на впровадження сівалки Primera DMC

Показник	Вартість, тис. грн
Придбання сівалки Primera DMC	7352,00
Транспортування та встановлення	685,5
Навчання персоналу	270,0
Разом	8307,5

Відобразимо результати операційної діяльності від реалізації проекту з використання сівалки Primera DMC у ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» у табл. 3.10.

Таблиця 3.10

Результати операційної діяльності від реалізації інвестиційного проекту

Показники	2026	2027	2028	2029	2030
Додатковий виторг, тис. грн	12628	13694	14823,8	16021,0	17259,3
Додаткові витрати, тис. грн	7832,3	8145,6	8471,4	8810,3	9162,7
Проектний чистий прибуток, тис. грн	4795,7	5548,4	6352,4	7210,7	8096,6

З даних табл. 3.10 бачимо, що основні показники містять позитивну динаміку. У перший рік проектний чистий прибуток складе 4795,7 тис. грн., що може свідчити про сприятливі перспективи розвитку підприємства.

Підвищення ефективності операційної діяльності є одним із ключових заходів для досягнення балансу в регулюванні виробничих процесів і планів з оптимізації виконання факторів виробництва ТОВ «ДВК АЛЬЯНС». Такий комплексний підхід може бути реалізований у відповідно до його місії та інвестиційного проекту, оскільки підсумком підвищення є підхід до мінімізації матеріальних та людських ресурсів та виключення (скорочення) неефективних операцій (бізнес-процесів) у діяльності товариства.

У табл. 3.11 подано розрахунок ефективності інвестиційного проекту щодо використання сівалки в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС». З розрахунків табл. 3.11 бачимо, що запропонований проект окупиться вже через 2 роки та 6 місяців, чистий дисконтований прибуток за ставки дисконтування 30% становитиме 6475,65 тис. грн. Значення індексу рентабельності 1,779 (> 1) також підтверджує доцільність інвестиційних вкладів у створення проекту.

Таблиця 3.11

Ефективність інвестиційного проекту щодо використання сівалки

Показник	Роки					
	0-й	1-й	2-й	3-й	4-й	5-й
Інвестиційні витрати, тис. грн.	-8307,5	-	-	-	-	-
Додатковий виторг, тис. грн.	-	12628	13694	14823,8	16021,0	17259,3
Додаткові витрати, тис. грн.	-	7832,3	8145,6	8471,4	8810,3	9162,7
Грошовий потік, тис. грн.	-	12628	13694	14823,8	16021,0	17259,3
Грошовий відтік, тис. грн.	-	7832,3	8145,6	8471,4	8810,3	9162,7
Чистий грошовий потік, тис. грн.	-8307,5	4795,7	5548,4	6352,4	7210,7	8096,6
Коефіцієнт дисконтування ($r=30\%$)	1	0,769	0,592	0,455	0,350	0,269
Чистий дисконтований потік, тис. грн.	-8307,5	3687,9	3284,65	2890,3	2523,7	2396,6
Наростаючим підсумком, тис. грн.	-8307,5	-4619,6	-1334,95	1555,35	4079,05	6475,65
NPV, тис.грн.	6475,65					
Індекс рентабельності інвестицій	1,779					
Термін окупності, років	2,6					

При здійсненні економічного аналізу важливо визначити внутрішню норму доходності (IRR) інвестиційного проекту. Цей показник демонструє мінімальний рівень рентабельності, який має бути перевищений для ухвалення рішення щодо інвестування, особливо оцінюючи ризики,

пов'язаної з реалізацією цього проєкту. При розгляді підходу, де визначається така ставка дисконтування, при якій чиста вартість набуває негативного значення, інвестор оцінює припустимий ризик і результатом готує себе до будь-яких наслідків та сценаріїв розвитку подій, що впливає на його кінцеве рішення.

У табл. 3.12 наведено розрахунок норми дохідності інвестиційного проєкту щодо придбання і використання сівалки.

Таблиця 3.12

Внутрішня норма прибутковості інвестиційного проєкту щодо використання сівалки Primera DMC

Кроки/Роки	Грошові потоки, тис. грн	варіант 1 (r=30%)		варіант 2 (r=100%)	
		kd	PV1	kd	PV2
0/2025	-8307,5	1	-8307,5	1	-8307,5
1/2026	4795,7	0,769	3687,9	0,5	1843,95
2/2027	5548,4	0,592	3284,65	0,25	821,16
3/2028	6352,4	0,455	2890,3	0,125	361,29
4/2029	7210,7	0,350	2523,7	0,0625	157,73
5/2030	8096,6	0,269	2396,6	0,0313	75,01
Разом	-	-	14783,15	-	3259,14
NPV	-	-	6475,65	-	-5048,36

$$IRR = r_1 + (r_2 - r_1) * NPV_1 / (NPV_1 - NPV_2);$$

$$IRR = 0,3 + (1 - 0,3) * 6475,65 / (6475,65 + 5048,36) * 100\% = 69,2\%.$$

Внутрішня норма доходності (IRR), та ставка дисконту за якої NPV=0. IRR інвестиційного проєкту становила 69,2%. Зауважимо, що внутрішня норма прибутковості є своєрідним порогом рентабельності, нижче якого інвестиційні рішення вважаються неефективними, оскільки не забезпечують окупність вкладених коштів з урахуванням необхідної прибутковості на інвестований капітал.

Дослідження економічної ефективності модернізації посівного комплексу в ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» дозволяє зробити такі висновки. Результатом впровадження сучасних технічних рішень, таких як сівалки прямого посіву Primera DMC є значне підвищення продуктивності праці,

покращення якості висіву сільськогосподарських культур, а також мінімізація впливу людського фактора щодо виробництва кінцевої продукції.

Основні показники економічної ефективності демонструють високу привабливість запропонованого інвестиційного проекту, що має ставку 69,2% та прийнятний термін окупності у 2 роки та 6 місяців.

Реалізація подібних проектів може сприяти посиленню економічної безпеки ТОВ «ДВК АЛЬЯНС», технічному переозброєнню рослинницької галузі та підвищенню ефективності діяльності в цілому.

Висновки до третього розділу

Для успішного функціонування на ринку ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» слід постійно підвищувати ефективність. З цією метою були виявлені резерви, що дозволяють підвищити ефективність виробництва ряду товарних культур.

ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» може отримати прибуток на 1 ц рослинницької продукції за рахунок резерву збільшення обсягу виробництва, додатковий прибуток від реалізації зернових і зернобобових 250,5 тис. грн, соняшнику – 439 тис грн. ріпаку – 126,1 тис грн.

Впровадження в діяльність ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» безпілотних літальних апаратів надають можливість економії витрати палива, засобів захисту рослин, добрив, насіння та фонду оплати праці на загальну площу 847,6 тис. грн. (1% витрат).

На основі проведеного аналізу результатів рішення оптимізаційної моделі в багатоваріантній основі встановлено, що пропонувані зміни структури виробництва галузі дозволять підвищити рівень ефективності виробництва в цілому (рівень рентабельності за базовим сценарієм – 8,1% і за оптимістичним - 15,8%. В модель враховано розвиток галузі тваринництва (птаківництво), так чисельність птиці буде збільшена на 11%, але при цьому рівень продуктивності буде залишатися на колишньому, фактичному рівні.

У процесі дослідження встановлено, що вихід на розраховані проєктні параметри дозволять створити умови для розширеного відтворення за цими

сценаріями прогнозу - базовим і оптимістичним, що буде досягтися вдосконаленням організації виробництва на інноваційній основі, і - як наслідок - на основі отримання більшої маси прибутку. В цілому по підприємству в рамках базового та оптимістичного сценаріїв рівень рентабельності виробництва зростатиме і перевищуватиме фактичний рівень (2,7%). Зі зростанням рівня рентабельності виробництва спостерігається збільшення прибутку в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, який коливається від 507 до 996 тис. грн. за базовим і оптимістичним сценаріями розвитку для ТОВ «ДВК АЛЬЯНС».

Для ТОВ «ДВК АЛЬЯНС», які в своїй діяльності активно інвестують у передові технології, для забезпечення високої якості та ефективності виробництва розглянемо впровадження сівалки прямого висіву Primera DMC. Пропонується використання сівалки цієї моделі з робочою шириною захвату 12 метрів, продуктивність 10,5 га/годину та рекомендована швидкість роботи становить 10-12 км/год. Усього витрати на використання інноваційної технології посіву зерна складуть 8307,5 тис. грн. Оплата із власних коштів підприємства, тобто з нерозподіленого прибутку.

Запропонований проєкт окупиться вже через 2 роки та 6 місяців, чистий дисконтований прибуток за ставки дисконтування 30% становитиме 6475,65 тис. грн. Значення індексу рентабельності 1,779 (> 1) також підтверджує доцільність інвестиційних вкладів у створення проєкту.

ВИСНОВКИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ

Проведене дослідження організаційно-економічного забезпечення ефективного розвитку підприємства в роботі дозволило сформулювати наступні висновки.

Зміст економічної ефективності розкривається через співвідношення отриманих результатів з витратами на їх отримання, причому галузева специфіка аграрного виробництва формує його як комерційно-орієнтовані результати (врожайність, товарна продукція, продуктивність тварин, фінансовий результат), так і соціально-орієнтовані (забезпеченість об'єктами виробничої та соціальної інфраструктури, вікова та кваліфікаційна структура персоналу, задоволеність колективу, рівень продовольчої безпеки).

ТОВ «ДВК АЛЪЯНС» Синельниківського району займається вирощуванням основних сільськогосподарських культур – зернових, олійних, також вирощує фрукти, горіхи, в тваринництві вирощують продукцію птахівництва. Воно зручно розташоване до об'єктів інфраструктури та ринків збуту. Організаційна структура управління, сформована в межах осередку, є лінійно-функціональною. За 2022-2024 рр. товариство мало зерно-олійний виробничий напрям та середній рівень спеціалізації.

Загальні показники виробничих і збутових процесів в товаристві свідчать про їх ефективність. При цьому вартісні показники показують позитивну динаміку в отриманні виручки в розрахунку на відповідну площу, крім прибутку, який зменшився за цим розрахунком, майже в п'ять разів. Продуктивність праці одного працюючого в товаристві є високою і показує позитивну динаміку (ріст складає 51%). Традиційні показники рентабельності в товаристві зменшилися: рівень рентабельності в цілому на 25 в.п., норма прибутку – на 16,2 в.п., значення самих показників залишилось позитивним і в 2024 р. підприємство отримувало прибуток та працювало ефективно.

Відносно використання кожного ресурсу та його можливостей, то спостерігається зростання забезпеченості основним капіталом, зростає кількість працівників та натуральні показники (врожайність) деяких культур зростає (ріпаку на 12,1%). Платоспроможність знизилася, тобто знизилася спроможність товариства швидко сплатити свою короткострокову кредиторську заборгованість і коефіцієнт має значно нижче оптимального значення (0,25). В 2024 р. погіршилася можливість (достатність) ліквідних оборотних активів у товариства для розрахунків в встановлені терміни зобов'язань (значення нижче нормативного 0,45).

За показником фінансової автономії бачимо зниження спроможності профінансувати активи за допомогою власного капіталу. Найгірший стан був у товариства в 2024 р., коли можливість фінансування склала лише 52%. Фінансова стійкість товариства посилилася на 16,1%, що засвідчує позитивну динаміку в покритті необоротних активів капіталом підприємства.

В розмірі і структурі операційних витрат на виробництво продукції та послуг товариства спостерігаються значні зміни. Загальна їх сума зросла в 3,1 рази. Найнижчі темпи зростання спостерігаються за статтею «витрати на заробітну плату з нарахуваннями» - 41,8%, розмір всіх інших елементів (матеріальні, амортизація та інші операційні витрати) зросли більше ніж в три рази. Такі суттєві зрушення відбулися за рахунок зростання цін на сировину, енергетичні ресурси тощо. В структурі витрат суттєво (з 9,2% до 4,2%) зменшилася частка витрат на заробітну плату, при одночасному зростанні розміру цих витрат. Частка матеріальних витрат зросла на 3,1 в.п., інші операційні витрати – на 3,4 в.п. та амортизація – на 0,6 в.п., тобто всі вони відображають незначні зміни в загальній сукупності.

Результати всієї діяльності (сільськогосподарської та інших видів) показують суттєве зростання (в тричі) собівартості продукції, послуг та виконаних робіт, тоді як зростання надходжень було менш значимим (+97%), що в кінцевому підсумку призвело до зниження чистого прибутку майже в п'ять разів. Стосовно інших витрат і доходів то їх динаміка показує

зменшення на 11,5% та 7,1% відповідно. Формування чистого доходу підприємства здійснюється як від сільськогосподарського виробництва так і від надання послуг, виконання робіт.

Для успішного функціонування на ринку ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» слід постійно підвищувати ефективність. З цією метою були виявлені резерви, що дозволяють підвищити ефективність виробництва ряду товарних культур.

ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» може отримати прибуток на 1 ц рослинницької продукції за рахунок резерву збільшення обсягу виробництва, додатковий прибуток від реалізації зернових і зернобобових 250,5 тис. грн, соняшнику – 439 тис грн. ріпаку – 126,1 тис грн.

Впровадження в діяльність ТОВ «ДВК АЛЬЯНС» безпілотних літальних апаратів надають можливість економії витрати палива, засобів захисту рослин, добрив, насіння та фонду оплати праці на загальну площу 847,6 тис. грн. (1% витрат).

На основі проведеного аналізу результатів рішення оптимізаційної моделі в багатоваріантній основі встановлено, що запропоновані зміни структури виробництва галузі дозволять підвищити рівень ефективності виробництва в цілому (рівень рентабельності за базовим сценарієм – 8,1% і за оптимістичним - 15,8%. Зі зростанням рівня рентабельності виробництва спостерігається збільшення прибутку в розрахунку на 100 га с.-г. угідь, який коливається від 507 до 996 тис. грн. за базовим і оптимістичним сценаріями розвитку для ТОВ «ДВК АЛЬЯНС».

Для ТОВ «ДВК АЛЬЯНС», які в своїй діяльності активно інвестують у передові технології, для забезпечення високої якості та ефективності виробництва розглянемо впровадження сівалки прямого висіву Primera DMC. Усього витрати на використання інноваційної технології посіву зерна складуть 8307,5 тис. грн. Оплата із власних коштів підприємства, тобто з нерозподіленого прибутку. Запропонований проект окупиться вже через 2 роки та 6 місяців, чистий дисконтований прибуток за ставки дисконтування 30% становитиме 6475,65 тис. грн.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності підприємств: теорія, методика, аналіз. Київський національний економічний ун-т. Київ: КНЕУ, 2010. 292 с.
2. Батракова Т. І. Управління ефективністю діяльності підприємства – запорука його успішного функціонування. *Економічний аналіз*. 2015. Т. 19, № 2. С. 13–19.
3. Вініченко І.І., Полегенька М.А. Теоретичні аспекти формування економічної ефективності агропромислового виробництва *Ефективна економіка*. 2019. № 12. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
4. Вініченко І.І., Сітковська А.О., Горнюк Д.І. Особливості управління економічними результатами діяльності аграрних підприємств. *Агросвіт*. 2023. № 20. С. 4-8.
5. Вініченко І.І.; Цой Д.В., Лагута І.С. Theoretical and methodological approaches to assessing the economic efficiency of agricultural production. *Ефективна економіка*. 2024. №10. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua>
6. Говорушко Т.А., Клімаш Н.І. Управління ефективністю діяльності підприємств на основі вартісно-орієнтованого підходу: [монографія]. Київ: Логос, 2013. 204 с.
7. Гречан А.П., Радіонова Н.Й. Діагностика ефективності діяльності підприємств. *Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля*. 2011. № 10 (164), Ч. 1. С. 56-61.
8. Гринько Т. В., Дудніченко А. В. Проблеми забезпечення економічної ефективності діяльності підприємства. *Економічний простір*. 2019. № 142. С. 149–160.
9. Далик В. П., Чорній Б. І., Гарасим Л. С., Бобко О. В., Георгієвський Н. К., Фар'ян В. О. Забезпечення ефективності діяльності підприємства. *Міжнародний науковий журнал «Інтернаука»*. Серія:

«Економічні науки». 2023. № 10. doi: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2023-10-9189>

10. Деділова Т.В., Осьмірко І.В. Актуальні аспекти підвищення ефективності маркетингової діяльності підприємства. *Проблеми та перспективи розвитку підприємництва*. 2023. №30. С. 117-122.

11. Дзюбинська О.В., Дзюбинський А.В., Смаль М.В. Управління та ефективність використання земельних ресурсів. *Економічні науки. Серія : Економіка та менеджмент*. 2017. Вип. 14. С. 109-115.

12. Діденко Є. О., Чумак О. В. Теоретико-методичні засади забезпечення ефективності функціонування підприємства. *Ефективна економіка*. 2020. № 1. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7581>. DOI: [10.32702/2307-2105-2020.1.62](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2020.1.62)

13. Діденко Є.О., Когут Г.М. Стратегічний аспект управління конкурентоспроможністю підприємства. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7428>.

14. Дунда С.П. Розвиток підприємства та оцінка факторів, що на нього впливають. *Ефективна економіка*. 2016. №12. Режим доступу: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5329>

15. Економіка підприємства. Заг. ред. Л. Г. Липич. Луцьк: Вежа-Друк, 2021. 768 с.

16. Економіка підприємства: підручник. За заг. ред. Л. Г. Мельника. Суми : Університетський книга. 2012. 863 с.

17. Захарчук О.В., Навроцький Я.Ф., Вишневецька О.В. Завальнюк О.І. Інноваційно-інвестиційний розвиток ринків технічних засобів, насіння та технологій у рослинництві. Київ: ННЦ «ІАЕ», 2022. 266 с.

18. Кривов'язюк І. В., Божидарнік Т. В. Комплексна економічна діагностика підприємства: монографія. Луцьк: РВВ Луцького НТУ, 2012. 226 с.

19. Лизунова О. М., Придятько Е. М. Управління ефективністю діяльності підприємства. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2017. Вип. 23–2. С. 58–61.
20. Лопатинський Ю.М., Меглей В. І. Концепція сталого розвитку як фактор конкурентоспроможності національної економіки. *Науковий вісник Чернівецького університету*. 2016. Випуск 777-778. С. 35-40.
21. Лупенко Ю.О., Нечипоренко О.М., Пугачов М.І. Розвиток аграрного сектору та сільських територій в умовах воєнного стану й повоєнного відновлення: наукова доповідь. Київ: ННЦ «ІАЕ». 2023. 224 с.
22. Назаренко І.С. Економічний зміст ефективності діяльності підприємств. *Галицький економічний вісник*. 2022. Том 76. № 3. С. 15–22.
23. Отенко І. П. Ефективність як основне поняття та критерій діяльності підприємства. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 190-195.
24. Перерва П. Г., Кравчук А. В. Ефективність як економічна категорія. *Вісник НТУ «ХПІ»*. 2018. № 15(1291). С. 137-143.
25. Пилипенко С.М. Теоретичні засади оцінки ефективності діяльності підприємства. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016. Вип. 10. С. 452–456.
26. Пілецька С.Т., Коритько Т.Ю. Ефективність управління підприємством, підходи та методи щодо її оцінки. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2018. Вип. 5(67). С. 100–106.
27. Погорєлов С. М., Леденко О. В., Матяж О. А. Дослідження шляхів підвищення ефективності діяльності підприємства. *Вісник Національного технічного університету «ХПІ». Серія: Технічний прогрес та ефективність виробництва*. 2015. № 26. С. 76–82.
28. Пудичева Г.О. Економічна сутність та класифікація ефективності. *Економіка та управління підприємствами*. 2020. № 3(77). С. 19–24.

29. Свиноус І. В., Гура А. М. Сутність економічної ефективності як об'єкта управління в сільськогосподарських підприємствах. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 36(2). С. 10-15.
30. Свиноус І. В., Микитюк Д. М. Об'єктивна необхідність формування системи управління ефективністю виробництва в сільськогосподарських підприємствах. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2018. №11. С. 17-28.
31. Стукан Т. М. Теоретичні аспекти дослідження питань ефективності діяльності аграрних підприємств. *Інтелект XXI*. 2016. № 5. С. 115-120.
32. Терещенко Е. Ю., Шуляр Н. М. Теоретичні основи оцінювання ефективністю впровадження інноваційних бізнес-технологій в суспільстві. *Економіка і управління*. 2020. № 2. С. 5-11.
33. Федорусь Ю.В. Підвищення ефективності промислових підприємств переробної галузі України. *Ефективна економіка*. 2014. № 12. Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3933>
34. Фісуненко, П.А., Шевченко, К.І. Критерій оцінювання ефективності діяльності підприємства в забезпеченні їх економічної безпеки. *Економічний простір*, 2019. № 151. С. 15-20. <https://doi.org/10.32782/2224-6282/151-16>
35. Шелеметьєва Т.В., Маляр Е.М. Формування механізму підвищення ефективності діяльності промислового підприємства. *Вісник економічної науки України*. 2016. № 1. С. 167–170.
36. Шовкун Л.В. Вплив системи управління на ефективність використання ресурсного потенціалу сільськогосподарських підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія : Економічні науки*. 2017. № 2. С. 139-147.
37. Ярославський А. О. Економічна ефективність діяльності підприємства: теоретичний аспект. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство*. 2018. Випуск 20, частина 3. С.174-177

38. Agricultural Drone Industry Insight Report (2021) - DRONEHRP - DJI Agricultural Drone Solutions From Europe's Only Warehouse Platform
39. Global Innovation Index [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.globalinnovationindex.org/analysis-indicator>.
40. How drones are changing the rice industry - Japan Today
41. Kobets A., Vinichenko I., Honcharenko O., Kurbatska L., Sitkovska A., Pavlenko O. A strategy to increase the competitiveness of agro-industrial enterprises: monograf. Tallinn. Scientific Center of Innovative Researches OU. 2021. 192 p.
42. Kovaliv M., Skrynkovskyy R., Nazar Y., Yesimov S., Khmyz M., Yosyfovych D., Mykytiuk M., Kozoriz M. Legal Bases of Realization of the Law Enforcement Function of the State in the Sphere of Economy of Ukraine . Path of Science. 2022. Vol. 8, No. 2–3. P. 1001–1009. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.79-2>
43. Lozovan V., Skrynkovskyy R., Yuzevych V., Yasynskiy M., Pawlowski G. Forming the toolset for development of a system to control quality of operation of underground pipelines by oil and gas enterprises with the use of neural networks. Eastern-European Journal of Enterprise Technologies. 2019. Vol. 2. No. 5(98). P. 41–48.
44. Pavlenchuk N., Pavlenchuk A., Skrynkovskyy R., Tsyuh S. The influence of management creativity on the optimality of management decisions over time: An innovative aspect. Journal of Eastern European and Central Asian Research (JEECAR). 2023. Vol. 10, No. 3. P. 498–514.
45. Pawlowski G., Barabash O., Kovaliv M., Khmyz M., Mysiuk I., Hryshchuk A. Legal Aspects of Information Security in Telemedicine in Ukraine. Path of Science. 2022. Vol. 8, No. 11. P. 1011–1017. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.87-2>
46. Popova N., Kataiev A., Nevertii A., Kryvoruchko O., Skrynkovskyy R. Marketing Aspects of Innovative Development of Business Organizations in the Sphere of Production, Trade, Transport, and Logistics in VUCA Conditions.

Studies of Applied Economics. 2021. № 38(4). doi: <https://doi.org/10.25115/eea.v38i4.3962>

47. Skrynkovskyy R. M., Yuzevych V. M., Kataev A. V., Pawlowski G., Protsiuk T. B. Analysis of the methodology of constructing a production function using quality criteria. *Journal of Engineering Sciences*. 2019. Vol. 6(1). P. B1–B5. doi: [https://doi.org/10.21272/jes.2019.6\(1\).b1](https://doi.org/10.21272/jes.2019.6(1).b1)

48. Skrynkovskyy R., Pavlenchuk N., Tsyuh S., Zanevskyy I., Pavlenchuk A. Economic-mathematical model of enterprise profit maximization in the system of sustainable development values. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. № 8(4). P. 188–214.

49. Sopilnyk L., Skrynkovskyy R., Kovaliv M., Zayats R., Malashko O., Yesimov S., Mykytiuk M. Development of Digital Economy in the Context of Information Security in Ukraine. *Path of Science*. 2020. Vol. 6, No. 5. P. 2023–2032. doi: <http://dx.doi.org/10.22178/pos.58-7>

50. Sumets A., Kniaz S., Heorhiadi N., Skrynkovskyy R., Matsuk V. Methodological toolkit for assessing the level of stability of agricultural enterprises. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2022. № 8(1). P. 235–255.

Структурний запис економіко-математичної моделі

Максимізувати значення функції $Z_{\max} = \sum_{l=1}^r (X_{r_l}^{\prime} - X_{r_l}^{\prime\prime}),$
при наступних обмеженнях в кожному блоці.
1. Оптимальний план повинен виходити з наявності виробничих ресурсів $\sum_j a_{ij} x_j \leq b_i, \quad (i \in I; j \in J).$
2. Виконання агротехнічних умов обробітку сільськогосподарських культур та окремих організаційно-економічних вимог $\sum_{j=1}^n x_j = Q_i, \quad (i \in I; j \in J).$
3. Співвідношення між окремими групами сільськогосподарських культур $\sum_j a_{ij} x_j - \sum_j a'_{ij} x_j \leq 0, \quad (i \in I; j \in J).$
4. Умови щодо визначення валового виробництва окремих видів продукції $C_{ij} X_j - X_{jv} = 0, \quad (i \in I; j \in J).$
5. Умови щодо розподілу продукції по каналах реалізації $X_{jv} - X_{jr} - X_{js} - X_{jk} = 0, \quad (j \in J).$
6. Умови реалізації продукції $X_{jr} \geq D_j, \quad (j \in J).$
7. Виробництво кормів має повністю задовольняти потреби тваринництва як за кількістю поживних речовин у раціонах, так і за вмістом окремих кормів у них $\sum_j e_{ij} x_{jk} - \sum_j f_{ij} x_j \geq 0, \quad (i \in I; j \in J).$
8. Визначення матеріально-грошових витрат $\sum_j g_j x_j - x'' = 0, \quad (j \in J).$

9. Визначення вартості товарної продукції

$$\sum_j k_{jr} x_{jr} - x'_{(j \in J)} = 0,$$

10. Визначення вартості валової продукції

$$\sum_j l_{jv} x_{jv} - x''_{(j \in J)} = 0,$$

11. Змінні величини не можуть мати від'ємного значення

$$X_j \geq 0; X_{jv} \geq 0; X_{jr} \geq 0; X_{js} \geq 0; X_{jk} \geq 0.$$

Використані наступні позначення:

j - порядковий номер змінної;

i - порядковий номер обмеження;

x' - грошова виручка від реалізації продукції;

x'' - виробничі витрати;

a_{ij} - витрати виробничих ресурсів і-го виду на гектар посіву j-ї сільськогосподарської культури або на голову худоби j-го виду;

b_i - обсяг виробничих ресурсів і-го виду;

Q_i - верхні або нижні межі насичення сівозмін окремими сільськогосподарськими культурами або групами культур, або розмір тваринницької галузі;

W_i - загальний обсяг і-го виду земельного ресурсу;

c_{ij} - кількість валової продукції і-го виду з одного гектара посіву

j-ї сільськогосподарської культури та j-ї голови худоби;

x_{iv} - обсяг валової продукції j-ї сільськогосподарської культури;

x_{jr} - кількість реалізованої продукції j-ї сільськогосподарської культури;

x_{jk} - кількість j-ї сільськогосподарської культури, що пішла на корм худобі;

D_j - обсяг обов'язкових договірних поставок j-го виду продукції;

e_{ij} - кількість і-го виду кормових одиниць і перетравного протеїну в одному центнері j-ї сільськогосподарської культури, що пішла на корм;

f_{ij} - необхідна кількість і-го виду кормових одиниць на голову j-го виду тварин;

g_j - матеріальні витрати на j-у сільськогосподарську культуру та 1 голову j-го виду худоби;

k_{jr} - ціна реалізації одного центнера j-ї сільськогосподарської культури, призначеної для реалізації;

l_{jv} - вартість одного центнера валового збору j-ї сільськогосподарської культури;

X₁' - вартість валової продукції;

q_{ij} - обсяг робіт і-го виду в розрахунку на 1 га посіву j-ї сільськогосподарської культури.